DE NOVA HIPPOCRATIS EDITIONE ADORNANDA COMMENTATIO:

QUA

ANIMUM APERIT, ATQUE SIMUL

AD

SYMBOLAS CONFERENDAS

ERUDITOS INVITAT

DANIEL WILHELMUS TRILLERUS,

Phil. & Med. D.

QUI ET SPECIMINIS LOCO

LIBELLUM

DE ANATOME

RECENSUIT, EMENDAVIT, ET COMMENTARIO MEDICO-CRITICO PERPETUO ILLUSTRAVIT.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud { PETRUM à KASTROP, ET GERARDUM CORTS. } 1740.

COMMENTATIO DE NOVA HIPPOCRATIS EDITIONE ADORNANDA.

PROOEMIUM.

Novam me Hippocratis Operum moliri Editionem, cum ex ea, quam nuper edidi, *Epiſtola Medico-Critica*, tum aliunde conſtare arbitror. Ne autem aliquis inducatur, ut credat, me heri tantum aut nudius tertius, de Hippocratis opere edendo cogitare cœpiſſe, aut per quietem Novam illam Editionem vidiſſe, hincque illi in *Almelovenii Bibliotheca promiſſa & latente* locum aſſignet ſuum; meque ipſum inter magno promiſſores hiatu, Welſchios, Baudios, Salmaſios alioſque referat: ſciat velim, me per duodecim integros, & quod excurrit, annos jam lapidem iſtum volviſſe, mihi Coum cotis vice fuiſſe, quae meum ingenium acuit, & exercuit. Dictu enim incredibile, quam multa interea temporis obſervarim ab aliis praetervifa; quam praeruptos ſcopulos complanarim; quam denſas ſaepe tenebras diſcuſſerim; quot deſperata & immedicabilia loca perſanaverim; quos perlegerim Commentarios, (nam & meminiſſe animus horret,) quo omnibus modis Hippocrati meo, quem tam efflictim à puero paene adamaveram, ſuppetias ferrem, & nihil non tentarem, ut ſenili ſqualore, quo huc uſque obſitus erat, exuto, rugiſque, in quas libera ejus frons erat complicata, explanatis, habitu plane juvenili & explicatiore fronte in dias luminis oras aliquando exiret. Ut igitur eo luculentius appareat, quid in Hippocrate edendo præſtiterim, aut potius praeſtare poſſim, ſi Clementiſſimum Numen vitae meae ſpatia uſque & uſque proterminaverit; quum alias exiguum nobis illius curriculum natura circumſcripſerit: viſum eſt *præſenti Diatribe* totius aedificii rudimenta, ſeu operis futuri Oeconomiam breviter delineare; quo deliciarum Hippocratearum ſtudioſi in tempore adhuc me monere poſſint, ſi quid illis aut mutandum, aut addendum, aut denique reſcindendum videatur. In *duas* autem *partes*, melioris ordinis ergo, dicta mea diſtribuam; ita, ut primo de ipſius *Editionis forma, habitu, verſione*, & ſimilibus, quae ad *merum textum* reſpiciunt, tractem; deinde ſtrictius, de *mea commentandi ratione*, quam ſervaturus ſum in Hippocrate edendo, agam, ubi ſimul de *veteri commentarios ſcribendi more* quaedam diſſeram, atque ſimul demonſtrabo, quid in illo laudandum, aut potius reprehendendum videatur: tandem vero & eos inprimis allegabo, qui in *Hippocrate illuſtrando rectam viam ingreſſi* fuerunt; quos ſequi tentabo, cum in univerſo meo *Commentario*, tum in *ſpecimine*, quod ſubnectam, h. e. *Hippocratis Libello* περὶ Ἀνατομῆς, ſeu de *Corporum reſectione*. Haec totius hujus Schediasmatis ſciagraphia eſt. Jam de utroque capite ſtrictim & breviter quaeſo agamus.

SECTIO PRIMA.

De Nova Hippocratis Editione in genere.

I. Omnes, quotquot hactenus habuimus Hippocratis Editiones, forma praegrandi, *folio* vulgo dicta, prodiiſſe conſtat. Non loquor hic de primis *Aldina* puto

atque

atque *Frobeniana*, quippe quae forma majorem inter & minorem media quidem impressae; sed quum eae rudes admodum sint & mancae, immo & depravatae, praeterea etiam versione Latina atque adnotationibus orbae, iis potius, qui in sterquilinio Critico, aut potius Grammatico solum imperant, atque vocularum tantum apicibus venandis operam impendunt ingloriam, notae sunt, quam Medicis. Sed de posterioribus mihi potius hic sermo est, quae cum versione & Commentariis excusae sunt, quales *Mercurialis*, *utraeque Foësii*, & demum *Charterii* fuerunt. Est tamen & praeter has una adhuc forma minore, quam *Octavam* vocant, à *Lindano* procurata; quae nullo sane suo merito, nisi forte, quod facile circumferri manibusque teneri possit, ceterum enim omnium est pessima, ut alibi dixi, & ipse agnovit Schurtzfleischius, *T.* II. *Epist. Arcan. Ep.* CCXCIX. *p.* 447. hactenus sese in eruditorum familiaritatem insinuavit. Has igitur singulas Hippocratis Editiones si aequa animi lance trutino; priores ob insignem suam molem atque tumorem lectoribus sunt molestae, hincque vix tractabiles; postrema e contrario quae Lindani est, nimium curta, propter observationum defectum admodum sterilis, & propter minutissimos characteres valde ingrata sit, necesse est. Utrique igitur huic malo ut medear, *Novam* meam *Editionem* forma inter maximam illam, hancque minimam, media, h. e. *quarta majori*, ut loquuntur, excudi curabo, & quidem *duobus Voluminibus:* similem plane in modum, ac Diogenes Laërtius cum Commentariis Menagii & Variorum, per Wetstenios elegantissime olim luci fuit expositus. Hac enim ratione luculentus non solum Graeci textus Character adhiberi potest; sed & notae eidem textui statim subjici poterunt: praeter haec etiam aeque ac Lindani Editio, facile tractari potest & diurna nocturnaque manu commode versari. Si enim Lindeniani libri formam retinere esset animus; tum & eosdem minores oculorumque aciem obtundentes typos retinere necesse foret: & si textui notas subdere vellem, ut fieri debebat; tum illa editio crassitie nimia necessario deformis & indigesta evaderet. Quae incommoda tuto evitare possum, si *formam*, ut dixi, *quartam* elegero. His duobus Voluminibus accedat *Tertium*, in quo *Foësii Oeconomia Hippocratica*, ad novam hanc Editionem quoad paginas accommodata, & passim à me emendata, & locupletata. Sane luculentissimo illo opere nemo carere potest, qui inoffenso pede Hippocratem & adire & pertransire animum induxit; quum immortalis illius palatii Architectus tantam curam in condendo eo adhibuerit, tantaque eruditione illud, ceu opere tessellato & musivo, ubivis exornaverit; ut opus illud supra omnem laudem titulosque omnes positum videatur: ipse Patinius, parcus ceteroquin scriptorum laudator, *excellentem librum* merito appellavit; *Epist.* 398. *p.* 185. *vol.* III. Unde & factum, ut ob exemplarium distractionem illud & insano pretio non solum comparari, sed & adeo rarissime comparere coeperit.

II. Ex atrio, seu externa libri forma, in ipsum conclave, seu ipsum Librum jam intremus: Mox in limine, universo Operi luculenta & copiosa præmittentur *Prolegomena*, in quibus de stemmate tam paterno, quam materno, aetate, studiis, peregrinationibus, moribus, religione, meritis in artem salutarem, inventionibus, scriptis, stylo, dialecto, (de qua & nuper aliqua scripsi) tandem morte Magni nostri Hippocratis accurate acturus sum. Ordo enim videtur maxime naturalis, Auctoris alicujus Biographiam praemittere, priusquam ad ejus scripta pervolvenda accingamur, quam, quod Foësius & Lindanus, infausto hercle omine, fecerunt, Hippocratis vitam in Operum calcem rejicere. Ineptum enim videtur, prius alicujus scripta legere, & demum quaerere, quis ea scripserit, & quis fuerit Auctor. Quum e contrario ejusmodi introductio Libris ipsis praefixa, multum conferat ad Auctorem eorundem eo melius intelligendum: monita enim de aetate, more scribendi, principiis, & intentione alicujus Aucto-

Auctoris totidem faces quasi sunt & Phari, quae Lectores per salebras & tesqua in ipso Opere hinc inde occurrentia tuto & facile circumducere, atque feliciter ex iisdem evolvere possunt. In ipsa autem Hippocratis Vita concinnanda sequar potissimum ingeniosissimum *Dacerium*, qui opusculis quibusdam Hippocratis, Gallica veste à se indutis, notisque doctis hinc inde illustratis, Vitam Auctoris eleganter conscriptam praefixit; nisi quod subinde aliqua interjiciam ab ipso omissa, fontesque, ex quibus ille sua hausit, subjiciam; ne Lectores nos quaedam finxisse arbitrentur. Stemma Hippocratis paternum ex Sorano, Suida, Tzetze, Paeto & Thessalo Hippocratis filio conquisitum, faciliore methodo digeram, quam à *Henningesio* atque *Reineccio* factum, ac postea à *Meibomio* atque *Dan. Clerico* transcriptum fuit: Maternum autem, quod nemo, quod sciam, hactenus congessit; ipse, quousque licuerit, accurate pertexam. In fine tandem Prolegomenωn primo de aliorum, qui me praecesserunt, in Hippocratem meritis loquar; deinde etiam ea, quae à me praestita fuerunt, ea, qua decet, modestia, breviter edisseram

III. In ipso *librorum Hippocratis ordine* & *successione*, de qua jam loqui fas est, sequar potissimum *Erotiani* veteris Hippocratis Scholiastae praescriptum, quod & auspicato fecit Foësius; nisi quod quosdam libros male à se nonnunquam divulsos conjungam iterum atque in sedem suam pristinam restituam Quum enim veteres Codices Manuscripti, ipso Foësio teste, in ordine librorum Hippocratis servando, mirum quantum varient; & praeterea Suidas quoque aliam eorundem seriem, nempe *Jusjurandum*, *Praedictiones*, *Aphorismos*, & tandem *valde mirabile opus Hexecontabiblon* adnotavit: tutius profecto videbatur, Erotianum sequi, quam; quod Mercurialis, Lindanus & alii ausi; sua auctoritate novam dispositionem instituere. Inprimis quum ipsum Hippocratem ejusmodi ordine libros suos scripsisse & evulgasse incertum admodum sit; prout latius in ipsis *Prolegomenis* demonstrabitur.

IV. Illos autem Libellos, quos suae Editioni, pessimo consilio, inseruit Lindanus, quosque Hippocratem, aut aliquem Hippocrateum non scripsisse, liquido constat, quorumque versiones tantum hodie supersunt, plane rejiciam & omittam. Tales autem sunt *de Structura Hominis*, *ad Perdiccam Macedonum Regem*, quem & Foesius repraesentat, de *Significatione vitae & mortis secundum motum lunae & aspectus planetarum*, *de Sanitate Tuenda ad Antiochum Regem*, in quibus tam putrida, vana & superstitiosa sunt commenta, ut vetulis, sagis & circulatoribus digniora sint, quam perito Medico, nedum Hippocrate; unde & eos pro genuinis minime esse habendos, recte pronunciavit Vir infinitae Lectionis, & inexsuperabilis diligentiae Fabricius. Huc & *Liber de septimestri partu* spurius, obscurissimus; item ille, quem Bartholinus exhibet, de *Pustulis* inscriptus, & ex Arabico in Latinum à Golio versus, de cujus tamen auctoritate merito ambigit idem Bartholinus, pertinent. Qui omnes à me merito explodentur, cum quia melioribus dignioribusque locum praeripiunt, tum quoniam nullum plane praestant usum, & manifeste suppositittii sunt.

V. Ceterum retinebo ex Lindano *textus in segmenta divisionem*, est enim illud Lectoribus gratum & in allegationibus apprime utile, ut & Jonstono fuit notatum. Et hoc fere solum est, propter quod placere possit Lindani Editio, ut alibi dixi. Ceterum enim omnium est miserrima, ut supra jamjam fuit à me monitum.

VI. *Elogia Hippocratis*, quae idem Lindanus suae Editioni attexuit ceu fimbrias purpurae, etiam omittam. Nam longe plura poterant addi, & nihil erat, quod eum laudaret, quem omnia secula jure admirantur & laudibus extollunt. Hippocratem enim laudare idem est ac facem in ipso meridie accendere. Praeterea ejusmodi elogiorum acervus nullum alium praestat usum, quam ut libri moles eo citius intumescat, quod tamen a nobis esto alienum.

VII. *Epistolas* tamen *Hippocrateas* non rejiciam, utut de earum auctoritate Scaliger, Casaubonus, Reinesius, Menagius, Clericus & alii dubitarint. Nam licet largiar, non omnes ab Hippocrate fuisse scriptas; plurimas tamen eum Auctorem agnoscere, à vero haud videtur abludere, ut & recte agnovit Vir Doctissimus Humphridus Prideaux in Opere immortali de Connexione sacram inter & profanam Historiam; inprimis cum jam Plutarchi aetate, h. e. imperante Trajano, ad Hippocratem referri coeptae fuerint, ut & notatum est Jac. Sponio. Praeterea eae rationes, quas ad labefactandam earum auctoritatem, in medium attulit Cl. Clericus, non ita omnes sunt comparatae, ut eas refellendi nullum plane detur effugium, prout alibi diserte demonstrabo. Immo demus tantisper, Epistolas illas esse suppostitias; tamen & propter styli venustatem, & rerum inprimis gravitatem, atque Philosophiae moralis thesaurum, semper legendas & relegendas esse judicavit jam olim Illustrissimus noster Thomasius.

VIII. Quod denique *versionem Latinam* attinet, rejectis insulsis illis *Calvi* atque *Cornarii*, quam temere arripuit Lindanus, ut scilicet antiquitati honos haberetur, solam eam eligam; quam elimato cum judicio, & dulci fandi copia, nobis dedit Foesius, *praeclare enim cum Hippocrate actum est, quum Latine eum loquentem induxit Anutius Foësius interpres proximus optimis numerandus, & reliquis longe superior, qui in eodem Hippocratis convertendi labore claruerunt:* verba sunt illustrissimi Pet. Dan. Huetii *de claris interpret. p. m.* 215. quicum & Zvingeri acutissimi Hippocratis interpretis versionem conferam, in iis nimirum libris, quos interpretatus est, & notis perdoctis illustravit. Emendabo tamen hinc inde quaedam in utriusque versione, ubi boni illi viri & ingentes animae aut humani quid passi, aut codicibus mendosis usi sunt; quod & passim contra Foësium adgressus est non sine honore, immo honore nominandus Thomas Reinesius.

SECTIO SECUNDA.

De ratione Commentarios in Hippocratem scribendi.

I. Qui antiquos Auctores, post litterarum ex ignorantiae abysso resuscitationem, pulvere conspurcatos & à tineis fere exesos in lucem protraxerunt, duplici mihi modo ut plurimum peccasse videntur. Aut enim *nullos* plane Commentarios, aut *multos* nimium addiderunt; adeo, ut illorum molem merito horrescant Lecturi. Sicut igitur necesse erat, ut priores locorum difficiliorum in Auctoribus hinc inde occurrentium enodationem suggererent; ita pariter necesse non erat, ut posteriores lucem ibi affundere laborarent, ubi jam lux radiabat & nulla erat caligo. Ut ad Hippocratem redeamus, ad alios enim transire jam non lubet, summae sane est necessitatis, ut ille justo & perspicuo Commentario illustretur; ob peculiarem nimirum ejus stylum, summam brevitatem, locos corruptos, res arduas & similia. Hinc tot jam antiquitus in Hippocratem fuere commentati, quos partim Galenus, qui & ipse vasta conscripsit in eundem Commentaria, partim etiam Erotianus & laudarunt & notarunt: immo post id tempus tanta Commentatorum accrevit copia, ut dubium sit, possit ne Nestor aliquis, quantumvis trisecli-senex, omnia illorum volumina perlegere, quae spatioso Catalogo comprehensa, in *Genevensi Foësii Editione* recensentur; quamvis plura adhuc restent, quae Auctorem illius Catalogi vel plane latuerunt, vel post ipsius demum fata prodierunt. Verum hi Commentatores fere omnes (paucis admodum exceptis infra allegandis) magno plerumque conatu nihil egerunt, & ubi nullus esset pulvis, tamen & nullum excusserunt, ut jocatur tenerorum lusor amorum Ovidius.

Consi-

Confiſtit enim eorum commentandi ratio, aut in inanibus ſubtilitatibus, perplexiſque tricis, quas data ſaepe opera ſibi nectunt, evolvendis, (quod in omnibus fere antiquis utriuſque Linguae Auctorum Commentariis deprehendimus) aut in copioſis & verboſis locis parallelis ex aliis Auctoribus congeſtis & conſtipatis, in quibus tamen aut idem quod Auctor dixit, aut ſaepe etiam diverſum quid apparet; ubi, ſive prius ſpectes, ſive poſterius, Hippocratem ne hilum quidem adjuvant: aut denique meram tantum textus paraphraſin inſtituunt, eamque ad ſua, quae fovent, principia, ſaepiſſime effingunt, adeo ut hinc non raro Auctori hoc pacto peregrina affingatur mens, cordatoque Lectori ſic imponatur. Haec tria ut probemus, paucos ex unaquaque claſſe allegare fas ſit Commentatores.

II. Eorum, qui in Hippocratis opera fuere commentati Galeno antiquiorem habemus nullum; illi enim, qui ipſum aetate praeceſſerunt, periere. Sed idem ille ſummus cetera Galenus quam ſaepe nugas agit, quam inanes ſibi objectiones fabricatur, quanto conatu, quantoque ſtrepitu eas confutat, quam diffuſe omnia tractat, quam ſuperflua addit, quam multa illuſtrare conatur ipſo meridiano ſole jamjam clariora? me vera dicere, non ſolum unanimis Eruditorum conſenſus teſtatur: ſed & ipſi maxime Commentarii in *Libb. Hipp. de Natura Humana*, de *Victu ſalubri*, de *Victu in morbis acutis*, in *Libb. I. III. & VI.* de *Morbis Vulgivagis*, & inprimis protenſa illa *cum Lyco diſceptatio ſuper quodam Hippocratis Aphoriſmo*, aliaque uberius declarant. Accedit, Galenum in univerſum cordati interpretis partes non expleviſſe: quum enim ſuae tantum famae extendendae gloriaeque captandae, unice inhiaret, factum eſt, ut Hippocratis Cenſorem magis, quam Interpretem ageret, hincque illi parum admodum fidei habendum; prout recte obſervatum fuit à Proſp. Martiano, J. C. Scaligero, Aſellio, aliiſque & luculentius à Th. Reineſio demonſtratum.

III. Ad ſecundam claſſem h. e. ad eos, qui nimiis locis parallelis Lectori nauſeam ſuſcitarunt, ipſe pertinet Foëſius. Foëſius ain' Tu, quem nuper admodum ſummis encomiis mactaſti? Foëſius inquam. Licet enim eum ex praeſtantiſſimorum Commentatorum numero eximere, ſummum utique foret nefas: tamen in hoc ſaepe peccavit, quod nimia nonnunquam ex Galeno, Aetio, Aegineta, Theophilo, Aretaeo, aliisque veteribus coacervet loca, eaque ad verbum adſcribat, qua re Lectorum patientiam oppido defatigari, me monitore non eget. Si quis exemplum deſideret, evolvat quaeſo Foëſium ſupra *Libro de Fracturis*, de *Medici Officina*, cumprimis autem ſuper *Libris de Morbis Epidemicis*, ad quos univerſus paene Galenus tranſcriptus eſt.

IV. Ad tertiam demum claſſem omnes fere pertinent, quotquot poſt Galeni tempora in Hippocratem ſcripſerunt, & quotquot ego vidi, (vidi autem non paucos & fere dixerim, pleroſque) Quales ſunt v. g. *Valeſius in Libb. de Morb. Epidem.* licet hoc pro optimo Valeſii libro habeat Guido Patinus *Epiſt. Vol. I. Ep.* 46. *p.* 193. aliique, *Hollerius*, *Jacotius*, *&* *Duretus* in *Coacas Praenotiones*, *Martianus & Marinellus in univerſa Hippocratis Opera*, *Salius in IV. Libb. de Morbis. Victorius in Prognoſtica*, *Perla in Lib. de Loc. in Hom. Flavius in Lib. de A. L. & A.* aliique plures, quos nec haec nec ſequens pagina capere poteſt. Hos autem & quos dixi, & quos reticui, omnes paraphraſtas aut metaphraſtas rectius dixeris, quam Commentatores. In eo enim potiſſimum illorum verſatur opera, ut ea, quae ab Hippocrate ſtylo circumciſo, pro more, fuere conſignata, verborum apparatu extendant floſculiſque ex Scholaſticorum dumetis, (roſetis volui dicere) decerptis exornent, ſecuri interea de textu, ſive corruptus, ſive obſcurus, ſive plane deſperatus fuerit. Sic corvos deludunt hiantes perditi illi Interpretes. Me vero miſerum! qui tot eorum volumina per-

vol-

volvi, ut ſcilicet nihil ſcirem, nihil diſcerem, & quae bene ſciveram, male ſcire occiperem.

V. Hunc igitur in modum comparati hactenus fuerunt ſcripti in Hippocratem Commentarii, ut ſcilicet in tanta eorum abundantia ſumma paupertate urgeamur, & Hydropicorum ad inſtar, in medio quamvis aquarum gurgite conſtituti, ſiti tamen inexplebili adhuc excruciemur, & ferventia ora puro latice proluere anhelemus. Videntur ſcilicet boni illi Viri juſti Commentarii naturam penitus ignoraſſe; ſecus enim nobis veram & perſpicuam textus enarrationem, pro tot phaleris atque offuciis, haud dubie dediſſent. Nam qui veri & inculpati Commentatoris defungi vult officio, ante omnia in id incumbat, ut Auctoris, quem Commentariis illuſtrare inſtituit, verba accurate conſideret & expendat, eorumque genuinum in hoc vel illo loco ſenſum eruat, illumque vel ex ipſo Auctore atque ſic parallelíſmo probet, aut ex coaevo Scriptore commonſtret; quo facto, ſenſus dein realis per ſe patebit. Quodſi enim verba rite explanata ſint, (loca autem ſana hic ſuppono, & non mendoſa,) tunc ſenſus neceſſe eſt, ut facile perſpiciatur. Deinde ut diverſas Vett. Codd. Lectiones, ſed inſignes, & à recepta ſcriptione longius paulo recedentes, non, quod hodie plerumque fieri amat, minimas & nihil ſignificantes particulas, ſedulo adnotet, cum antecedentibus & ſubſequentibus Textus verbis ſtudioſe comparet, atque judicio defaecato uſus, & bono Deae Criticae favore adjutus, liquido demonſtret, quaenam illarum maxime videatur probabilis, ut in ipſum textum tuto recipiatur. Porro, ut, ubi eum Codd. Mſſti plane deſerunt, & nihilominus textus apertiſſime mendoſus eſt, quod ſaepiſſime in Hippocrate praeſertim, contingere, cum à Foëſio, Zwingero, Dacerioque, jam olim obſervatum, tum à me nuper admodum demonſtratum eſt, veriſimilem, nec à priſcis litterarum veſtigiis nimis abludentem (tales enim emendationes cum Scaligero, Caſaubono, Reineſio, Bocharto, Mercero, Meurſio, & Palmerio ſemper optimas judicavi) modeſte adponat, atque Lectoris judicio lubens ſubjiciat; melius enim eſt aliquid dixiſſe, quam nihil: maxime tamen caveat, ne ingenio nimium indulgens, ſtudioque innovandi inani pruriens, textum per ſe non obſcurum, obſcurum tamen facere & proclamare allaboret, quo meſſem ſaltim habeat, in quam falcem ſuam criticam temere immittere poſſit, quo vitio maximos plerumque Viros, inprimis autem Salmaſium, laboraſſe compertum eſt. Denique ut ſuperflua omittat, longius petita non adferat, brevibus ſeſe, ſi fieri poteſt, expediat, atque adnotationes in univerſum in pauca conferat, ut uno quaſi intuitu, Lector Auctoris ſenſum perſpicere, atque in ipſius Lectione ulterius inoffenſo pede progredi queat.

VI. Ad hanc igitur normam Stephani, Caſaubonus, Heinſius, aliaeque ingentes animae nobis Herodotum, Diodorum, Thucydidem, Athenaeum, Polybium, Strabonem, Theophraſtum, Clementem Alexandrinum, Maximum Tyrium, alioſque Auctores Graecos illuſtratos ac emendatos dederunt. Sicut ſimilia Scaliger, Gruterus, Lipſius, Gronovius pater, Graevius, Burmannus, aliique in Auſonio, Catullo, Tibullo, Propertio, Manilio, Seneca, Tacito, Valerio Maximo, Livio, Floro, Juſtino, Suetonio, Petronio, & Quinctiliano, Valerio Flacco, Phaedro, Vellejo Paterculo, Ovidio, aliiſque Scriptoribus Latinis magna cum laude praeſtiterunt. Solus autem fere Hippocrates deſertus & à ſuis Enarratoribus inclementer tractatus fuit, ita ut propter obſcuritatem & ſalebras, nec à Medicis legi, nec ab aliis Eruditis intelligi plane huc uſque potuerit. Quum tamen praeſtantiſſimus hicce Auctor, cum ob antiquitatem, (eſt enim una cum Herodoto ac Thucydide inter Proſarios antiquiſſimus,) tum ob ſtyli venuſtatem & Jonicam ſuavitatem, ut nihil de rerum, quas tractat, pondere, & ſententiis adytis dignis hic commemorem, ſi quis profecto alius, maxime mere-

merebatur, ut diligentius, quam hactenus factum, Eruditorum manibus tereretur, rariusque deponeretur. Sed unde obsecro hujus morbi caput? Credo me veram caussam esse hariolatum. Qui enim scripsere in Hippocratem, aut boni Medici fuere solum; hincque praeter longas & steriles textus paraphrases nihil nobis dare potuerunt; aut Medici criticis subsidiis & accurata Graecae linguae cognitione non satis instructi; inde Lectores locis Galenicis aliisque parallelis congestis, paene suffocabant. Edere igitur atque illustrare Hippocratem fausto omine poterat sane nullus, nisi esset *Medico-Criticus*. Solus Criticus non poterat, ob salutaris scientiae defectum: solus autem Medicus non poterat, ob defectum Graecae Linguae & criticorum subsidiorum: Sed is solus poterat, qui in utroque probe esset subactus, ita ut Medicinae gnarus, sensum realem eruere, & Graecae Linguae peritus, sensum verbalem explanare, mendosoque nonnunquam textui medicinam adhibere valeret. Ego igitur forsan solus ille futurus sum Daedalus, qui machinam istam paene immobilem, vel solius digiti tactu circumrotare sustineam? absit tam effrenis arrogantia à me quam longissime! Novi me pede meo metiri atque modulo, & semper mecum habito. Sed dum ingenue eloquor, quid ad egregium Hippocratis Interpretem pertineat, quaque ratione in eundem Summum Auctorem componendi sint Commentarii, edoceo;

- - - - - - fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet, exsors ipsa secandi,
Munus & officium, nil tangens ipse, docebo,
Unde parentur opes, quid alat formetque poëtam,
Quid deceat, quid non, quo virtus, quo ferat error.

VII. Immo nequaquam putandum est, tam caram esse bonorum Commentatorum in Hippocratem annonam; ut nemo sit, qui ad eam, quam praescripsi, regulam, observationes suas composuerit. Minime gentium. Fuerunt enim omnino aliqui, rari quippe boni, qui in Hippocrate rite interpretando, aeternam sibi nominis famam pepererunt. Huc cumprimis pertinet Foësius, nisi quod interdum justo plus diffusior, ut supra notavi, & in asserendis genuinis emendationibus & lectionibus paullo timidior, quod & à Freindio Anglo nuper observatum fuit; item Mercurialis acutissimi ingenii Vir, nisi quod nimium tribuerit fluxae auctoritati veterum membranarum Vaticanarum, ut alibi de eo adnotavi: porro Zvingerus, subtilissimi juxta & felicissimi ingenii Commentator; nisi quod elegantissimas suas & doctissimas observationes & emendationes operosissimis *Tabellis*, ceu totidem pistrinis, incluserit, unde & sibi, dum scriberet, & Lectori, dum legeret, acerbam crucem fixit. Interea tamen dolendum, quod non in universa Hippocratis Opera; sed *in XXII.* duntaxat *libros* calamum Musis foetum strinxerit. Veniunt quoque in hunc censum Gorraeus, qui in VI. *Hippocratis Libros* doctissima & ingeniosissima scholia confecit; nisi quod petulantiae criticae labe nonnunquam laboret, & novas lectiones exsculpere contendat, ubi nulla plane id urget necessitas; hinc eam aliquoties recte castigavit Meibomius, & notavit cum Patino Salmasius: Opsopoeus, qui *V. Hippocratis Libros* terse vertit, & acutis notis & emendationibus probe instruxit; nisi quod in illis subinde minutias plus aequo sectetur: Septalius, qui Librum *de Aëre Aquis & Locis* elegantissimis & bonae frugis plenissimis Commentariis quinque illustratum edidit. Heurnius, qui in *XIII. Hippocratis Libros* luculentum Commentarium adornavit: Jul. Caesar Scaliger, & maximo hoc suo patre longe major filius Josephus Scaliger, quorum hic Librum *de Capitis Vulneribus*, ille autem Librum *de Insomniis* elegantissime recensuit, illustravit, & inimitabili plane sagacitate emendavit; quod & ipse professus fuit Foësius: Dacerius, qui *XVI. Hippocratis Libros* feliciter ac ornate in Linguam Gallicam transfudit,

& selectissimis adnotationibus ac castigationibus locupletavit; sunt & alii, qui hic laudari merentur, inprimis vero Meibomius, in *Jusjurandum*, qui licet justos commentatoris limites, pulcro & utili errore transgressus videatur; eo ipso tamen vastissimae eruditionis thesaurum nobis reclusit: Sic & Salmasius in *Aphorismum LXXIX. Sect. IV.* docte satis commentatus est; nisi quod Hippocratis magis reformatorem quam explicatorem egerit, ita ut pro more suo, quem in Plinio potissimum tenuit, omnia turbârit, destruxerit, finxerit, refinxeritque pro lúbitu: hic enim Vir in Auctores Veteres non solum imperium, (quod ipsi multi sponte, quamquam inique, detulerunt, ut recte judicat Jo. Fr. Gronovius in ea Epistola Libro de pecunia Vet. annexa) sed & adeo tyrannidem exercuit, ita ut per omnes, quos modo arriperet, ceu rapidus torrens, sese praecipitaret, & quicquid sibi forte obstare deprehenderet, audacissime, discuteret, emendaret, aut plane deleret. Sicut id pluribus demonstrari possit, si illud hic ageremus. Et haec de Hippocratis Commentatoribus, qui aut rectam viam ingressi, aut tamen haud procul ab ipsa abfuerunt: quibus plura sane adhuc adjici à me possent; nisi ea latius explicandi commodior recurreret locus in ipsis *Prolegomenis*.

VIII. Horum igitur illustrium Ducum videbo an vestigia legere possim in conscribendis meis in Hippocratem Commentariis & observationibus; ita tamen, ut quantum potero, eorundem lapsus supra notatos sedulo evitem. Cavebo, ne in luxatis reponendis, in obscuris dilucidandis, in depravatis emendandis, in suppostitiis temereque in textum intrusis rescindendis, nunc cum Foësio plus justo timidior; nunc cum Gorraeo, Hoffmanno, Lindano atque Reinesio plus aequo audacior deprehendar; sed ut potius via media semper incedam. Conciso quidem, sed perspicuo tamen dicendi genere utar; nisi summa urserit necessitas latius aliquanto divagari, prout & in ipso, quod infra legitur, *specimine Hippocratico* nonnunquam fieri à me oportuit. Variantes Lectiones, si cujusdam sint momenti, studiose adnotabo, & quae loco, de quo sermo, convenientissimae mihi videntur, semper indicabo. Praeter Foësii, Dacerii, Gorraei, Mercurialis, Opsopoei, aliorumque selectiores notas & emendationes, varias addam Salmasii, Vossiorum, Scaligerorum, Casauboni, Spanhemii, Gatakeri, Bocharti, Reinesii, Bartholoni, Lindani, Cagnati, Hoffmanni, Leopardi, Mureti, Tollii, Clerici, Schotti, Veslingii, Petiti, & aliorum praeclarorum virorum magno studio & industria ex ipsorum scriptis erutas & congestas; quas non Medicis solum, verum & mansuetiorum litterarum studiosis in genere valde profuturas speramus. In id enim maxime incumbam, ut Hippocrates postea non solum ab Medicis, sed etiam ab omnibus Philologiae cultoribus cum fructu quodam pervolvi queat. *Rogo autem iterum hic atque obsecro, ea qua decet humanitate, omnes Eruditos & sacris hisce initiatos, ut si quid aut ipsi habeant, aut ubi lateat, sciant, quod Nostram Editionem splendidiorem reddere possit ac locupletiorem, illamque gratiam non tam mihi, quam potius bono publico, ad cujus utilitatem omnes Cordatos Viros, ceu ad praefixum scopum, collineare addecet, fieri, apud animum reputent: Credant denique etiam, quod ad me, beneficium illud non in ingratum temere profundi. Est enim benignum*, inquit major Plinius, & *plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: quam auro contra aestimandam regulam vel me, unicuique suum cum laude tribuendo, semper sancte observaturum esse publice polliceor.* Ceterum, ut revertar, unde digressus sum; *Notas meas*, etsi quandoque etiam copiosas, ipsi textui substernam; non, quod Foësius fecit, ad librorum calcem rejiciam quia illud Lectori gratum & proficuum; hoc contra eidem molestum & incommodum. Jam vero ne *Lectores* per ambages & longa exorsa diutius teneam, *Specimen* supra promissum sequitur, ex quo

ceu

ceu fimbria aliqua, totius contextus ratio, & quid, quantumque ex me in Hippocrate edendo & illuſtrando ſperari queat, facili negotio poterit dijudicari. Selegi ad id *Libellum* de *Anatome*, qui, ſi non eſt Hippocratis; nam Erotianus & Galenus de illo tacent, & Mercurialis, item Hofmannus, plane dubitat; Hippocrate tamen non eſt indignus; brevem quidem ſi verba, ſed ſi res in eo tractatas, textumque nunc obſcurum, nunc depravatum reſpicis, ſatis patentem, in quo aliquis ſuum poſſit, ſi velit, exercere ingenium. Imprimis cum nemo adhuc juſtum in Iſtum compoſuerit commentarium, unde ego, quod abſque jactantia dictum eſto:

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo: juvat integros accedere fontes,
Atque haurire, juvatque novos decerpere flores,
Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
Unde prius nulli velarint tempora Muſae.

Illum igitur in *tmemata* à me diſſectum, *verſione accuratiore* longe & luculentiore, quod praefiſcine dixerim, ac Cornarii & ipſius adeo eſt Foëſii, ornatum, & *notis medico-criticis* uberioribus neceſſariisque *emendationibus* inſtructum jam, utinam auſpicato! exhibere conor.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ περὶ ἈΝΑΤΟΜΗ͂Σ.

HIPPOCRATIS de DISSECTIONE Libellus.

I. Ἀρτηρίη (1) ἐξ ἑκατέρου (2) φαρυγγέθρου τὴν ἔκφυσιν ποιευμένη ἐς ἄκρον πνεύμονος τελευτᾷ, κρίκοις ξυγκειμένη ὁμοιορυσμοῖς (3) τῶν περιηγέων ἁπτομένη κατ' ἐπίπεδον ἀλλήλων. (4)

I. Fistula spiritalis ab utraque faucium parte exortum faciens, in pulmonis summitatem definit, ex annulis sibi similibus composita, seque invicem in superficie ambientibus connexa.

1. Ἀρτηρίην, sive arteriam vocat fistulam illam cartilagineo-ligamentosam, cujus ministerio spiritus in pulmonum folles intro hauritur, & rursum exploditur, quaeque ad vocem articulate edendam confert. *Fistulam spiritalem* vocat Lactantius, *cannam gutturis* Coel. Aurelianus; Recentiores, veluti Galenus, Theophilus, Nemesius, Theodoretus aliique ἀρτηρίην τραχεῖαν sive *arteriam asperam*, ut Cicero, Celsus aliique vertunt, dicunt, ad ceterarum nimirum arteriarum, quas λείας sive leves vocant, differentiam. Noster vero nude ἀρτηρίην scribit, quod & apud Aristotelem, Rufum Ephesium, Alcinoum, Eustathium diversis ad Homerum locis, immo & ipsum adeo Sophoclem in Trachiniis, reperire est. Est enim proprie ἀρτηρία quasi ἀεροτηρία, h. e. τὸν ἀέρα τηροῦσα, quae aërem custodit & conservat, ut exponit Hesychius. Credebant quippe veteres Medici pariter ac Philosophi, quos inter Erasistratus inprimis, ut & Galenus, Theophilus, Rufus Ephesius, Seneca aliique, arterias in universum μᾶλλον εἶναι πνευματώδεις ἢ πολυαίμους, magis esse spiritu, quam sanguine turgidas, & ut Hippocrates ipse Lib. de Carn. loquitur, τὸ πνεῦμα ταμιεύειν, spiritum recondere; eo credo inducti, quod αἷμα πνευματωδέστερον, ut Auctor Gr. de Anatome à Laurembergo editus ait, h. e. sanguinem spirituosiorem in arteriis, quam venis contineri animadverterent. Ceterum Noster arteriam hanc spiritalem Lib. de Corde, de Venis IV. de Morb. & alibi etiam σύριγγα sive fistulam vocat, quod miror à Foësio in Oeconomia non observatum: Idem Lib. de Alimento, de Venis, & alibi, ut & Democritus, sive quisquis Auctor libelli de Nat. Hum. item Plutarchus & Theophilus, hoc loco βρόγχον quoque posuerunt, quod & notatum Galeno Lib. VII. de Administ. Anat. & alibi. Antiquissimis denique temporibus tracheam vocatam fuisse ἀσφάραγον, memoriae prodidit Plutarchus, Sympos. L. VII. qu. I. p. 558. Adde Suidam Voc. Σφαραγεῦντο, & Lamb. Bos in Animadvers. ad Script. Graec. c. XLVII. p. 188. λάρυγγα quoque vocari, notius est, quam ut multis hic commemorem.

2. Φαρύγγεθρον *fauces* denotat, ut ex Galeno, Aretaeo, Rufo aliisque probat Lindanus, Med. Phys. c. VI. Art. 21. n. 194. inprimis, Aretaei locus c. Lib. II. de caus. acut. c. 11. apprime huc facit: φαρύγγεθρον, ἔνθα καὶ ἀρχαὶ στομάχου καὶ ἀρτηρίης, fauces, ubi & gulae & gutturis sive arteriae asperae initia: Pollux aliique Veteres Grammatici, φαρύγγετρον scribunt, Hesychius autem φαρύγαθρον, quod in φαρύγγεθρον mutandum esse recte viderunt Lindanus & Foësius, quanquam id retinuit Varinus.

3. Nempe ex orbiculis fere rotundis cartilagineis aspera arteria constructa est: hos Theophilus Lib. III. de Corp. Hum. Fabr. c. 13. βρόγχια, ipsamque asperam arteriam ex multis ejusmodi bronchiis sive circulis compositam eleganter *cylindrum* vocavit, quod & notatum Lindano: De his Bronchiis adeundi quoque Aretaeus L. III. c. 10. & inprimis Galenus L. VII. de Compos. Med. sec. loc. 11. Lib. IV. de loc. Affect. locisque aliis quamplurimis. Vocat autem Noster circulos illos ὁμοιορυσμοὺς, sibi similes, coaequales, quasi ἐκ ὁμοίων ῥυσμῶν καθεστηκότας sive *ex aequalibus tractibus constantes*. Scilicet vox ὁμοιορυσμὸς (nam utrumque est rectum, ut & observavit Foësius, licet contra stet Lindanus) peculiarem habet significatum; & quod ad posteriorem partem nempe ῥυσμὸς, Abderitana & Democritica est, *formam* & *typum* significans: Suidas ῥυσμὸς inquit, κατὰ Ἀβδηριτικὴν διάλεκτον σημαίνει τὸ σχῆμα καὶ ἑτέραις δὲ λέξεσιν οὐχ ἑλληνικαῖς οἱ περὶ τὸν Ἀβδηρίτην Δημόκριτον χρῶνται: simile observat Philoponus in I. Arist. de Anima: ῥυσμὸς λέξις ἐστὶν Ἀβδηριτική, σημαίνει δὲ τὸ σχῆμα, & Eustathius ad Dionysii περιήγησιν, ubi eadem in hoc significatu vox, haec notat: ῥυσμὸν δὲ τὴν ἔκτασιν λέγει (Dionysius) τὴν θέσιν, τὴν διάστασιν, ἢ ὡς αὐτὸς εἶπε, τὸν τύπον & paucis interjectis: ἔστι δὲ ἐκεῖ ῥυσμὸς τὸ σχῆμα, ὁ τύπος, ἡ θέσις, γίνεται δὲ ὁ ῥυσμὸς ἐκ τοῦ ῥύω, τὸ ἑλκύω; adeoque ῥυσμὸς est à ῥύω traho, quod & de figura & lineamentis vultus, Latinis, Gallis, & Italis usurpatur, ut *tractus vultus* &c. Errat igitur Philoponus supra citatus, quando hanc Eustathii & aliorum

rum Etymologiam rejiciens, vocem ῥυσμὸν & aliunde deducendam, & aliud significare asserit. Haec omnia uberius paullo consignata legas licet apud Menagium ad Diog. Laërt. L. IX. segment. 47. p. 414. 415. ubi & hac voce Callimachum quoque usum observat. Quando igitur, ut ad nostrum locum revertar, animadverto, quinquies peregrinam hanc vocem ὁμοιορυσμὸν, in tali, quem dixi, significatu, ab hujus libelli Auctore fuisse usurpatam: in eam fere delabor sententiam, hujus libelli Autorem fuisse potius Democritum Abderitam Hippocratis nostri amicum, & in re Anatomica admodum versatum, ut Plinius, Petronius & ipse Hippocrates in eleganti illa ad Damagetum Epistola testantur, quam ipsum Hippocratem. Democritum enim hac voce usum inprimis fuisse, aperte professus est Aristoteles, L. I. Metaphys. cap. 4. ex quo superiora Suidae verba hausta esse recte animadvertit Menagius l. s. c. & ipse Diogenes Laërtius in Democriti vita, ubi cum Librum περὶ διαφερόντων ῥυσμῶν, de *differentibus figuris* scripsisse adnotat, quod Aldobrandinus inepte de differentibus rugis, & Ambrosius de differentibus fragoribus, ineptius verterunt, eadem observante Menagio: Sic & eodem Laërtio Auctore, alium Librum Democritus inscripsit: περὶ ἀμειψιρρυσμῶν, quod iterum de rugarum permutationibus ineptissime vertit idem Aldobrandinus, quum tamen, ut recte vidit Menagius, vertendum esset de *mutationibus figurarum.* Ex eadem igitur ratione eidem Democrito libellum de septimestri partu falso hactenus Hippocrati adscriptum, obscurissimum quidem illum, adjudicarim: non solum enim ibi vocem ῥυσμὸν septies, & verbum quoque ῥυσμοῦσθαι aliquoties sic usurpat; sed & reliqua subtilius & abstrusius longe proposita suadent, aut ipsum Democritum, aut alium Abderitam Philosophum, istius libelli Auctorem esse credamus. Id velim adhuc notes; vocem Chald. רשום *Rasum*, & רשים Resim à verbo רשם Resam, & sono & significatu cum voce Abderitica ῥυσμὸς, concordare: sicut etiam vocem Σεῦς, qua Democritum pro κινήσει sive *motu* usum esse narrat Aristoteles L. de Coel. IV. c. 6. ex more Hebraico זוע, *Sua*, *movere*, originem traxisse admodum probabile videtur. Verum haec alterius sunt loci, ideo nec dicta sunto.

4. Interpretes hic legisse videntur: τ̃ περιηγέων ἁπτομένων κατ' ε. α. quod ineptum non est; concinnior tamen videtur lectio, quam cum Foësio & Lindano in textum recepimus. Recte autem idem Foësius vocem ἁπτομένη exponit per ἡμμένη, προσδεδεμένη, *coagmentata, colligata*; hunc enim significatum non hic solum; sed & in aliis Hippocratis libris v. g. de Nat. Mul. de Vict. Aegrot. in Morb. Acut. & alibi recipit. Vocem porro περιηγὲς Hesychius scite explanat per κυκλότερον, sive περιφερὲς, rotundius & in orbem flexum; commode tamen etiam notante Foësio, per γναμπτὸν & καμπύλον, curvum & recurvum reddi posse nullum est dubium; immo huic nostro loco præcipue est conveniens. Sollicite interea Noster Tracheae circulos κατ' ἐπίπεδον tantum sive quoad superficiem περιηγέας *circumflexos* dixit, quia non perfectam circuli circumferentiam imitantur; sed ea parte, qua oesophagum attingunt, membranosa, sive ligamentosa substantia induuntur, unde & σιγμοειδεῖς, à *semicirculari* nimirum *C. figura* veterum Graecorum, teste Galeno, argute dicuntur: Hinc & Celsus L. IV. c. 1. *ad earum vertebrarum imaginem, quæ in spina sunt, compositos* eos animadvertit; & Galenus, sive Auctor Libri introductionis c. XI. eosdem vocavit κρικοειδεῖς καὶ κυκλοτερεῖς, hoc est, annulo similes & paullo rotundiores. Simile quoque observatum Theophilo, loco supra allegato, L. III. de Fabr. Corp. Hum. Cap. 13. Atque ad haec in nostra versione respeximus, quod priores Interpretes paulo obscurius sensum expressisse videbantur. Unus Lindanus in Med. Phys. c. VI. §. 193. mentem senis assequutus videtur, ita verba vertens: *ex annulis constituta consimilibus, talibusque apta, qui undiquaque inter se superficietenus sunt colligati.* In ipsam tamen Editionem hanc versionem non transtulit: adeo videt meliora, deteriora sequitur.

II. Αὐτὸς δὲ ὁ πνεύμων συνεξαναπληροῖ τὴν χέλυν, (5) τετραμμένος ἐς τὰ ἀριστερὰ, (6) πέντε ὑπερκορυφώσιας ἔχων, ἃς καλέουσι λοβοὺς. (7) τεφρίνης χροιῆς τυχὼν, στίγμασιν ὀρφνώδεσι κεκεντημένος, (8) φύσει ἐὼν τενθρηνιώδης (9).

II. Ipse vero pulmo coadimplet fornicatam pectoris capacitatem, ad sinistra conversus; quinque habet prominentias, quas lobos appellant: cinereum colorem nactus est, notis subobscuris dispunctus, & naturâ favi ad instar cellulis distinctus.

III. Μέσῳ δ' αὐτέῳ ἡ καρδίη ἐγκαθίδρυται (10) στρογγυλοτέρη καθεστεῶσα πάντων ζώων. (11)

III. In ipsius autem medio cor collocatum est, rotundius constitutum, quam in omnibus est animantibus.

5. συνεξαναπληροῖ, *praegnans verbum: quod quis ex condigno transferat in Latinum? cui negatum est tam felici in componendo, Cornarius conatus est:* coadimplet. *Foësius ne conatus quidem:* implet Ita exclamat Lindanus Med. Phys. c. VI. §. 178. ubi hunc ipsum libellum strictim recenset. Et verum est omnino, hanc vocem non satis emphatice posse in Lingua Latina reddi, sicut & multae aliae non possunt, de quibus Seneca inprimis, & ipse Cicero conquesti. Interim tamen Cornarius satis concinne eam expressisse videtur, quem & nos sequuti. Frequentius vero Noster ejusmodi Decompositis, ut Gram-

Grammatici loquuntur, delectatur, quae ipsi quasi propria & apud alios Auctores vix inveniantur, ut jam quoque Galeno notatum: Tale v. g. est verbum προεξαδυνατεῖσθαι in Coac. praenot. & alibi &c. quod & observavimus in Herodoto Hippocrati συγχρόνῳ, ut nihil de poëtis dicam, quos imitatum saepius fuisse Hippocratem alibi diximus, & alibi, cum Deo, probamus.

Sequens in textu χέλυς proprie est testudo, sive reptile illud amphibium scuto satis valido armatum; post instrumentum musicum, & denique machinam fornicatam significat. Hic autem fornicatam pectoris capacitatem denotat, uti in nostra versione bene nos expressisse opinamur. Nicandri Scholiastes ad Alexipharm v. 81. διὰ χέλυος per testudinem, exponit διὰ τοῦ στήθους per pectus, quale & apud Hesychium legitur. Hinc & χελύσσειν & χελύσσεσθαι, ἀναχελύσσεσθαι, item & χελύειν (quod rectum est, nam χελὺς μουσικὸν ὄργανον, est apud Hesychium, adeo ut fallatur Lindanus, qui in χελύσσειν temere mutavit,) per βήσσειν, tussire, exscreare, expectorare, idem exponit Hesychius & laudatus Nicandri enarrator, qui ex ipso nostro Hippocrate locum allegat: ἀναχελύσσεται καὶ ἐρυγγάνει θαμινά: inde & Galenus χελύσκιον ξηρὸν (ita enim legendum exponit per βηχίον βραχὺ, brevem tussiculam; idem in Glossis: ἀναχελύσσεται, (ita enim quidam Codd. recte habent pro ἀναχελύνεται, ut observat Foësius) exponit ἀναξηραίνεται, *exsiccatur*, quod suspectum, imo falsum est. Legebam aliquando: ἄνω ξηρὰ ἰνεῖται, ubi superne sive per guttur arida (tussim aridam vocant) evacuantur, expurgantur; satis quidem, opinor, apposite: sed legendum potius: ἀνεξερᾷ, ἰνεῖται, aut una voce ἀνεξερᾶται, h. e. *educit*, *evacuat*, *evomit*, *egerit*, *evacuatur*, *depletur* &c. posset quoque legi: ἄνω ἐξερᾶται. superne, nempe per fauces, *evacuatur*, *educitur*, quod cum expositione Hesychiana optime concordat. (de hoc verbo ἐξερᾶν, quo & ipse usus est Hippocrates, Dioscorides aliique, item κατεξερᾶν, quo Arrianus ad Epictetum utitur, varia hactenus ignota notavit Gatakerus, Adverf. Miscell. posthum. c. XLI. p. 854. seqq.) Porro Erotianus ἀναχελύσσεται (ita enim recte legit Foësius pro corrupto ἀναχελεύεται,) scite quoque reddit per ἀναπνεῖ, respirat: Spartanos autem inprimis χελύττειν & χελύσσειν pro βήττειν & βήσσειν, tussire, usurpasse testis est Clem. Alexandrinus in Protrept. ut ad Hesychium notavit Soping. Vide quoque de his Foësium in Oecon. & Lindanum l. s. c. Videtur autem allegoria τοῦ χέλυος ἀντὶ τοῦ στήθους, ex eo potissimum deducta; quod thorax regia vitae viscera, cor puta atque pulmones, ad instar testudinei scuti, ab omni externa injuria sarta tectaque conservat, unde & θώρακος sive *thoracis* h. e. *loricae*, *munimenti*, *turris* nomen; & Plinius L. XI. c. 37. *pectoris murum* elegantissime appellavit: porro, quod ad instar *musicae testudinis*, ad sonum articulate edendum plurimum conferat, unde & pectus Aristoteli aliisque ὄργανον, & nostro Hippocrati ipsi in Libro de Loc. in Hom. pluries κίθαρος, venustissime dictum est; (χέλυς enim idem ac κιθάρα, ἀπὸ τῶν ὀστράκου χελώνης, κιθάρα γίνεται, inquit Hesychius, & κιθάρα idem ac κίθαρος, teste eodem & Athenaeo, ut ibi in Notis observat Gronovius: est autem κίθαρος vox Dorica, de qua Erotianus & Foësius in Oecon. plura:) inprimis legi hic meretur Theodoreti sermo III. de Providentia, ubi perbelle de thoracis & pulmonum vi musica loquitur, atque ex hac hominis conformatione naturali, artem deinde testudines & instrumenta musica componendi inventum esse ingeniose observat. Vide & Steph. Morinum in limine incomparabilis de Lingua primaeva operis, nec non Jo. Dan. Mejeris breve consilium de concipienda Anatome nova.

6. Modo dixerat, pulmones omnem thoracem συνεξαναπληροῦν, quod & verum: hic autem eosdem ἐς τὰ ἀριστερὰ τετραμμένους in sinistram tantum partem conversos esse, aut sinistrorsum versus spectare, (sic enim Thucydidi vox τρέπεσθαι sumitur, & τετραμμένας exponit: πρὸς αὐτοὺς τὰς ὄψεις ἔχουσας,) liquido affirmat: quod contradictorium videtur, immo & falsum. Quare Lindanus ita locum legere praecipit: Ἐς δὲ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ τετρημένος, *in dextrum sinistrumque divisus*: pulmones enim mediastini interventu, in dextrum *sinistrumque* Lobum, aut *fibram*, ut Celsus loquitur, dividi, notum est, & ipse Hippocrates in Coac. praenot. Τὰ ἀμφότερα τοῦ πνεύμονος μόρια, *ambas pulmonis partes* commemorat. Inde Lindani lectionem rejiciendam penitus non esse liquido adparet: eandem tamen cum ipso in textum recipere adhuc dubito; cum quia paulo audacior; tum quia codicum deficit auctoritas, nec lacunæ vestigium in iisdem conspicuum est. Minori longe negotio emendari, si necesse, posset: εἰς τὰ ἀμφότερα, aut εἰς τὰ ἀμφίστερνα, aut εἰς τὰ ἄμφω στέρνα, quae omnia apprime huc faciunt, τὸ enim ἀμφίστερνον universam pectoris cavitatem quam pulmones aëre inspirato turgidi συνεξαναπληροῦσι, significat; duas porro cavitates sive duo pectora efficere videtur medius mediastini paries; inde & στέρνα in plurali frequentius legitur, ubi tamen de uno tantum thorace sermo est; vox ceterum ἀμφότερα eodem spectat, ut non indigeat Commentario. Sed nescio, ingeniosiorne sit quam verior isthaec emendatio, qua legerim: τετραμμένος ἐς τ' ἀρυστῆρα. *pulmo mutatus sive accedens ad haustrum, h. e. infundibulum, sive cyathum, quo liquida hauriuntur.* Nempe quid sit ἀρυστὴρ, cujus origo ἀπὸ τοῦ ἀρύεσθαι ab hauriendo, docebunt Athenaeus, Deipnos. L. II. Schol. ad Aristoph. Vespas, p. m. 492. Suidas & alii. Quum vero notum sit, pulmones & *liquidum aëra* haurire, & *liquidum potum*; ut quidem, quod ad posterius, crediderunt Veteres, (qua de re videatur Plutarchus Sympos. L. VII. c. 1. ejus plagiarius Macrobius, Saturn. L. VII. c. 15. Plato in Timaeo, Galenus de re Hipp. & Plinius L. VIII. & alibi, immo ipse Hippocrates Lib. de Corde, licet studiose confutet Auctor L. IV. de Morb. quod tamen qui commode inter se conciliandum, egregie ex Galeno docet Vir doctus ad Gell. L. XVII. c. 11. p. 777. Edit. Gro-

Gronov. Gellius, Anacreon aliique poëtae inprimis) quod tamen vel superiore seculo Th. Bartholinus cum Jul. Jasolino denuo in scenam producere sustinuit, aliique multi citati Guidotio in Prolegom. ad Theophil. de Urinis, ubi & ipse ab hac opinione haud alienus: eosdem quoque pulmones ea ex ratione ἀρυστῆρας vocari posse, nihil, quod impediat video, & quominus dicta mea veritatis specie destituantur, audiamus Rufum Ephesium fidissimum Hippocratis Interpretem, qui L. II. Part. Hom. c. 5. ita loquitur: ὁ δὲ πνεύμων χώνης τρόπον ἐπέχων εἰς δίοδον πνεύματος, *pulmo infundibuli* sive *haustri vicem sustinet ad transitum spiritus*; ita locus vertendus; qui enim χώνην per *follem* verterunt, nae illis

Immensa cavi spirant mendacia folles.

χώνη enim a χοέω descendens, *vas fusorium* sive *infundibulum* significat, & non multum abludit à superiore voce ἀρυστήρ. Quam verisimilia autem haec talia videantur, ita ut pauperiores Critici his repertis Croeso & Crasso se ditiores, & Ganymede beatiores crederent; nobis tamen adeo necessaria non videntur, quibus vel locum in textu assignemus, vel diutius immoremur. Constat enim, veteres Medicos Anatomes non adeo exacte peritos credidisse, pulmones cordis motum sequi: is autem maxime sub sinistra papilla persentiscitur, quia cordis mucronem sive conum illuc tendere notum est. Quumque mihi hujus opinionis vestigia in Libello de Corde reperisse visus sim; malim credere, Auctorem hic levius errasse, quam asserere ipsum ingeniosis aut nostris aut Lindani nugis doctiorem & veraciorem reddi aut posse aut debere.

7. Non quidem ordinarie *quinque lobi* observantur; observantur tamen quandoque, ut Galenus L. VII Adm. Anat. de Us. part. L. VI. & alibi, item Piccolhom. Riolan. Salzman. Rhod. Vesal. & ipse qui hos citat, Bartholinus animadverterunt. Secus enim pulmo in duos majores lobos, quos & πτέρυγας sive *alas* scite dixit Noster de Coac. Praenot. divisi, iterum in quatuor minores lobos dividi, ut notum, solent. Nescio sane cur hic Hippocratis nostro sententiam de quinque lobis pulmonum deseruerint plerique Anatomicorum. Ceu rarum enim quid quandoque observari scribit Galenus L. VII. Adm. Anat. de us. part. L. VI. & alibi, cumque sequuti Piccolhominus, Riolanus, Salzman. Rhod. Vesal. & ipse, qui hos citat, Bartholinus. Quum tamen certum sit, in pulmone humano semper quinque dari distinctos, in quos ducitur, lobos, quod quidem, licet ubique verum, pauci tamen notarunt artis magistri, ut me per literas docuit Vir illustris & medicorum hodie facile princeps Herman. Boerhaave. Ceterum vocem ὑπερκορύφωσιν, quae & in *seqq.* occurrit, apud alium Auctorem, quam Nostrum, rarius forte invenias. Hesych. κορυφώσασθαι exponit per ἐκτελέσασθαι, *finire*: unde κορύφωσις erit τελετὴ, sive quod Hippocrates ipse, ex eo, quem imitatur, Homero habet τέλσον, *extremitas.* Per *Lobos* vulgo explicant, uti mox sequitur, λοβοὶ enim τὰ ἄκρα πάντα, testibus Hesychio, Polluce & Suida, significant, per τὰ κάτω μέρη reddit Etymol. M. Latine *Fibras* reddunt Plinius, Celsus & alii, optime sane: Nam *Fibrum*, *extremum* veteres appellasse observat Varro L. IV. de L. L. c. 13. ubi divus & divinus Jos. Scaliger adnotat, *fibram* sive *fibrum* venire à *finire*, ut *fabrum* à *facere*: quae & notata sunt Lindano c. VI. §. 180. Med. phys. Plura ex Festo, Philoxeni Glossis & aliunde desumta vide apud Bochartum Hieroz. p. I. L. II. c. 45. p. 801. quamquam Salmasius haec nugas vocat, atque *fibrum* sive *fibram* potius derivandum censet ex Graeco θιβρὸν, ex quo Aeoles more suo postea fecerunt φιβρὸν, quod idem est ac *molle*, sive *delicatum* &c. vide ipsum Exercitat. Plin. p. 131. sed nobis Varronis & Scaligeri alterius Varronis, sententiam magis placere, diffiteri non possumus.

8. Sequitur Rufus Ephesius, qui L. II. c. 5. pulmonis colorem aeque τεφρὸν καὶ ὑπόλευκον, *cinereum* & *subalbidum* esse asserit: sed eum esse naturalem pulmonum colorem merito negant Lindanus, Bartholinus aliique; nam potius in aegris ita observatur; quum in sanis sit ordinarie ex pallido-flavescens, aut ex albido-rufescens, quem colorem *Helvum* Veteres Latini, Festo auctore, vocarunt. Quum tamen quosdam cineres, v. g. *Turvarum*, ut observat Lindanus, ejusmodi colore heluo h. e. ex pallido-rutilante tinctos videamus, ad illos speciatim Nostrum respexisse credibile est, atque hinc nihil, quod reprehendatur, in hoc certe commisit. His accedit Vesalii testimonium, qui se quandoque pulmones fusco colore imbutos observasse memoriae prodidit.

Verba textus sequentia: στήμασιν ὀρφνώδεσι κεκεντημένος ita in textum ipsum recepimus, quomodo à Foësio & Aemilio Porto καλῶς τε κἀγαθῶς τε fuerunt emendata, quum antea in omnibus Codd. legeretur: στίγμασιν ἐφρανγέσιν; quod, quid sit, nemo interpretum hariolari valuit, nec ego me illud divinaturum confido. Interpretes tamen per *cavernosum* reddiderunt; quare? non definio. Foësii ergo lectionem merito amplector. *Est enim* (en ipsius verba,) *in pulmonis colore inaequalitas, ut subfuscus quidam candicante rubore color inesse videatur, & praeterea notis veluti quibusdam stigmatibus, fere subnigricantibus obnubilatus, aut tanquam nubium lineamentis conspersus ac distinctus.* Verum Lindanus haec falsa esse, atque in iis tantum vera, qui Nicotianae fumum in pulmones dimittere soliti, proclamat; saltim ut suae emendationi, quam adeo in textum recipere ausus est, hoc fuco & fumo aliquem favorem conciliet. Legendum enim contendit: στίγμασιν ἀφρώδεσι, *punctis spumosis*, easque vesiculas intelligere vult, quae tum in tota pulmonis superficie tolluntur, quando pori ejus frigore obturantur, à vaporibus autem exire gestientibus membrana inflatur: Vide ipsum pluribus Med. Phys. c. VI. §. 183. p. 244. Quis vero hic non animadvertat, hanc Lindani lectionem & explicationem Foësiana non solum non meliorem, sed & adeo longe deteriorem esse? Hippocratem enim de pulmone in statu suo naturali constituto, non autem refrigerato jam, & calore suo privato, in quo ejusmodi vesicu-

culae spumosae conspiciuntur, loquutum esse ea evincunt, quae de reliquis visceribus disseruit. Quod vero praeterea Foësio insultat, sine caussa fecit & sine ratione: primo enim ille illa pulmonis puncta non adeo crasse nigra & obscura; sed *ferè nigricantia* & *subfusca* nuncupavit: secundo, quod maxime notari hic meretur, pulmones *marmoris instar variegatos* in satis sanis observavit Th. Bartholinus; hoc autem idem est ac si cum Nostro diceret: στίγμασι ὀρφνώδεσι κεκεντημένους, στίγματα enim Hesychius per ποικίλματα sive *variegationes*, ut sic loquar, recte exponit. Ex quibus nunc patet, Lindanum potius ipsum esse reprehendendum, quem & ea propter cum *spumosa* sua emendatione exsulare merito jubemus.

9. Et hanc egregiam Emendationem Foësio debemus, atque Aemilio Porto, quam ceu verissimam, post Lindanum, in textum recepimus merito, quum antea in Codd. sine ulla ratione legeretur: τε θρηνιώδης, pro quo olim Cornarius ἀντρώδης legit, ut ex ejus versione patet, non tam à sensu, quam veteri scriptura longius recedens. Est autem vox τενθρηνιώδης, ἀπὸ τοῦ τενθρηνίου, h. e. κηρίου, sive favo, aut nido ex cellulis constructo insecti cujusdam aculeati, vespae similis; mellificantis tamen, sive uno verbo, apis silvestris, quod τενθρήνην vocat Nicander v. 545. Alexipharm. Aristoteles autem L. IX. Hist. Animal. c. 43. Τενθρηδόνα; ita enim recte definit Hesychius, per ζῶον τῶν ἐντόμων καὶ κεντροφόρων, παραπλήσιον σφηκί· ἔνιοι ἀγρίαν μέλισσαν. Hinc igitur vox τενθρηνιῶδες descendens aliquid favi ejusmodi ad instar cellulis & alveolis distinctum significat, ut in versione expressimus; aut si uno verbo velis, *teredinarium* dicas cum Scaligero patre & Gaza, aut *teredinosum*, etsi una voce vix satis commode reddi potest, multo minus *perforatum*, ut Foësius fecit Calvum sequutus, hincque à Lindano non injuria notatus. Supra laudatus Hesychius τενθρηνῶδες exponit per πολὺ καὶ κενὸν κηρίον καὶ ἀραιόν, quanquam haec paulo aliter in suum Glossarium transtulit Varinus, quod & notatum Foësio. Plutarchus quoque Sympos. L. VIII. c. 3. hanc vocem per πολύκενον & in Quaest. Plat. VI. per πόρους καὶ οἴμους ἔχον, optime exponit, nisi quod ibi τενθρηνῶδες legatur, quod in τενθρηνιῶδες mutare non ausim, quum & hoc genuinum esse possit, ut vel ex hoc Aeliani loco, (suavissimi hercle Auctoris, quemque cum hactenus nullo suo merito plane neglectus fuerit ab Eruditis atque desertus, innumeris locis correctum & emendatum edituri sumus σὺν θεῷ!) quem cum bona lectoris, ut spes est, venia hic emendabo, dilucidius patebit: Locus legitur L. XII. c. 20. Hist. Animal. in hunc quidem modum: οἱ δὲ ἄκερως ταῦροι τὸ θρηνῶδες, οὕτω δὲ ὀνομάζει Δημόκριτος ἐπὶ τοῦ βρέγματος οὐκ ἔχοντας (εἴη δ᾽ ἂν σηραγγῶδες λέγων) ἀντιτύπου τοῦ παντὸς ὄντος ὀστέου, h. e. infelici Gillio feliciter satis interpretante: Mutili boves Threnodes, ut Democritus vocat, id est, foraminulentam cranii partem & poris sive meatibus plenam non habent, sed os universum solidum. Nihili hic esse vocem τρηνῶδες, vel ex praefixo obelo liquet. Gesnerus in margine τρηματῶδες legere vult pro τρηματῶδες, vel & τερπῶδες (ipsa haec emendatio emendanda, nam θερπῶδες debebat scribi,) ἀπὸ τῶν θερπῶν, h. e. teredinibus ligna terebrantibus & perforantibus: quae huic loco oppido quidem convenirent, nisi in priore lectione duriusculum paullo cognoscerem contractionem; in posteriore autem detortum aliquanto significatum. Legendum itaque mihi certo certius videtur pro corrupto illo θρηνῶδες, τενθρηνῶδες; ut apud Plutarchum est, aut τενθρηνιῶδες, ut apud nostrum est Hippocratem & Hesychium, quanquam prius priscae scripturae vestigiis pressius paullo insistit; quam meam lectionem vel ipsum adjectum Scholion: σηραγγῶδες h. e. fistulosum, foraminulentum, (per χαῦνον enim, ἀραιὸν καὶ πολλοῖς τρήμασι διῃρημένον vocem σηραγγῶδες recte exponit in Exegesi Hippocrat. Galenus) egregie confirmat. Sed nunc è diverticulo, iterum in viam. Hippocrates igitur, quando significanter pulmones φύσει τενθρηνιώδεις, h. e. *naturaliter*, (seu quod idem, quod compagem & conformationem, quomodo φύσεως vocem saepe sumsit Noster, de quo alibi ex instituto plura dicta sunt,) in *cellulas distributos* vocat: non tam ad Tracheae & arteriae pulmonalis per pulmonem ramificationes; quam potius ad universam pulmonis substantiam, puta *fistulosam* & *vasculosam*, quam acutissimus Marcellus Malpighius nostra aetate se primum detexisse opinatus est, respexisse videtur. Quod enim Hic ita ad Sagacissimum Borellium transcripsit: *Diligenti indagine adinveni, totam pulmonum molem, quae vasis excurrentibus appenditur, esse aggregatum quid ex levissimis & tenuissimis membranis, quae extensae & sinuatae paene infinitas vesiculas orbiculares & sinuosas efformant*, VELUTI IN APUM FAVIS, (notentur haec quaeso,) ALVEOLIS *ab extensa cera in parietes conspicimus*: Hoc inquam Hippocrates per unicam vocem τενθρηνιώδης, *favi ad instar cellulis distinctus*, exquisitissime indicasse mihi videtur. Et ne putemus, hoc uno loco, qui ob Auctorem non satis notum, in controversiam vocari posset, divini Senis tantum niti auctoritatem: en alium ex Lib. περὶ σαρκῶν, §. IX. ubi de pulmonis conformatione in huncce modum loquitur: Ἡ καρδίη τοῦ ὑγροῦ κολλωδέστατον θερμαίνουσα ταχὺ ἐξήρανεν ὅκως περ ἀφρὸν καὶ ἐποίησεν σηραγγῶδες, καὶ φλέβια πολλὰ ἐν αὐτέῳ: *Cor ex humido glutinosissimum calefaciens cito exsiccavit veluti spumam, & fecit illud foraminulentum venulasque praeterea in ipso plurimas.* Vides hic ipsum pulmonum corpus statui σηραγγῶδες, hoc e. idem, quod τενθρηνιῶδες, ut Aelianus nos supra docuit: vides porro, venulas per pulmones dispersas sollicite ἀπὸ τῶν σηράγγων separari; illa enim φλέβια διὰ τῶν σηράγγων τείνεται, h. e. per substantiam pulmonum vesiculosam & fistulosam feruntur. Porro Noster Lib. de Vet. Med. §. XL. pulmonem σπογγοειδέα, sive Spongiformem vocavit, & in Lib. de Ven. §. XIX. eundem dixit σπλάγχνον σπογγοειδές, sive *viscus spongiforme*. Possem plura hujus sensus loca ex Lib. IV.

IV. de Morb. de Loc. in Hom. & aliunde allegare, nisi haec sagaci animo satis esse crederem. Verum non Hippocrates solum; sed & qui tantum ducem sequuti, ejusmodi vasculosum corpus pulmoni attribuerunt. Plato in Timaeo, πνεύμονος ἰδέαν σύριγγας, aut, ut Galenus rectius legit, σήραγγας ἔχειν ait οἷον σπόγγου κατατετρημμένας; de quo loco legendus laudatus modo Galenus L. VII. de Dogmat. Hipp. & Plat. circa fin. item Athenaeus Deipnos. L. XV. p. 688. Hunc ingratus & erga praeceptorem Platonem, & nostrum pariter Hippocratem sequutus est discipulus Aristoteles, qui L. III. c. 6. de Animal. part. & alibi, pulmonem σομφὸν sive spongiam vocat, eique σομφότητα adscribit. Asclepiades, Plutarcho Auctore de Pl. Ph. IV. 22. λεπτοτάτους πόρους in pulmone agnoscit, & apud eundem Sympos. VII. 1. Plato laudatur, quod sciverit τόν τε πνεύμονα σήραγγας ἔχειν καὶ πόροις εἶναι κατατετρημμένον, quae Macrobius, qui plurima, ut notum, ad verbum ex Plutarcho furatus est, ita transtulit L. VII. Saturn. c. 15. *pulmo tot meatibus distinctus est, & interpatet rimis.* Inprimis autem huc Aretaeus facit, qui L. 1. de Caus. Chron c. 10. pulmonem vocat μανὸν, πολύτρητον καὶ σπογγίῃ ἴκελον, *rarum, multiforum & spongiae similem:* tale & alibi habet, ut & Rufus Ephesius; Nemesius c. XVIII. de Nat. Hom. pulmonis carnem ἀφρώδεα *spumosam*, vocat: Auctor Introduct. Anat. Gr. c. XLI. pulmonem σομφὸν καὶ συρίγγων πλήρη appellavit, & Theodoretus Serm. III. de Provident. σπογγοειδὲς καὶ πολύπορον τοῦ πνεύμονος σῶμα pronunciavit: Nihil jam de Galeno dicam, apud quem plurima in hunc sensum loca deprehendere licet. Similiter & Celsus L. IV. c. 1. pulmonem *spongiosum* dixit, & luculentius adhuc Plinius L. XI. c. 37. *pulmo est spongiosus & fistulis inanibus cavus*, adde Ciceronem L. II. de Nat. Deor. Sed haec sufficiant, nisi, quod vereor, plura jam dixerim, quam ut sufficere possint. Patet interim ex hactenus dictis Malpighii inventum haud adeo esse novum, quam quidem credidit, licet eum rem subtilius longe ac studiosius, quam veteres demonstrasse, nulli negemus: adeo, ut Comici istud huc commode quadret; quod scilicet *nihil dicatur, quod non dictum sit prius.* Supersedere autem hoc labore jure hic potuissem, nisi & Almelovenius in suis Inventis Nov-Antiquis, & Sponius in Aphorismis Novis, hoc Caput, ut plura alia, suo tempore à nobis demonstranda, plane intactum intentatumque reliquisset. Vidi tamen postea, haec quoque in mentem venisse Th. Bartholino, cujus vide Librum de pulmonibus Sect. 1. *seqq.*

10. Quod hic per ἐγκαθίδρυται effert, eleganter in Lib. de Corde ita exprimit: τὴν ἕδρην ἐμπεποίηται, *sedem fixit:* Hinc Democritus καρδίαν βασιλίδα, veluti τῇ ἕδρῃ ἐγκαθιζομένην sive solio suo insidentem scite vocavit. Inprimis pia sunt & ingeniosa, quae saepe jam laudatus Theodoretus Serm. III. de Provident. p. 50. 51. de corde disseruit, quae, quia liber iste non omnium manibus teritur, digna sunt, quae huc transcribantur: ὁ δημιουργὸς καρδίαν κυριώτατον οὖσαν μόριον, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ σώματος πεπιστευμένην, καθάπερ τινὰ βασιλέα πάντοθεν περιφράττει, καὶ περίβολον αὐτῇ ἰσχυρὸν τὸν θώρακα περιτίθησιν, ἵνα μηδὲν αὐτὴν ῥαδίως τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων λυπῇ. h. e. Summus Creator Cor, ut præstantissimam partem, quaeque corporis imperium sibi habeat concreditum ceu regem quendam undiquaque circumvallat, ipsique validum murum, pectus videlicet, circumponit, ut hac ratione nihil externarum injuriarum adeo facile ipsum conturbare possit: similia his passim apud Galenum Libb. praecipue de Us. part. it. de Dogmat. Hipp. & Plat. L. II. & alibi invenias: eleganter quoque Plinius L. XI. c. 37. *Cor Costarum & pectoris muro munitum* vocavit, adde Ciceronem sup. cit. de Nat. Deor. Est autem allegoria petita à deorum dearumve statuis, quae in medio templo collocabantur: ut ex illo Maronis notum:

In medio mihi Caesar erit, templumque tenebit

qui & Aeneidos l. de Didone:

Tum foribus Divae, media testudine templi
Septa armis, solioque alte subnixa resedit.

ut de aliis locis taceam, res quippe satis nota. Et hoc, quem dixi, significatu, invenitur verbum ἐγκαθίδρυται apud Diodor. Siculum L. V. & alibi, item apud Lucianum, Lib. de Amoribus, & aliis quoque locis hinc inde occurrentibus.

11. Addidit hic Cornarius προμηκεστέρη, sine auctoritate; sed & sine necessitate. Retinuit tamen in versione Lindanus, quamvis in ipsum textum non receperit, quem puerilem lapsum sexcenties commisit, & jam aliis & mihi quoque nuper fuit notatum: Foësius autem in *Notis* hoc quidem monuit; sed in ipsum Textum recipere merito repudiavit. Immo boni Cornarii liberalitatem ipse redarguit Auctor Introductionis Anat. c. XXXIX. hisce quidem verbis: Τότε ὅλον καρδίης εἶδος οὐ προμηκές ἐστιν, ἀλλὰ στρογγυλώτερον; Tota Cordis figura non tam oblonga est, quam rotunda; quae ex Aristotele transsumta quin sint, nullum relinquitur dubium, cujus en verba ipsa ex Hist. Animal. L. 1. c. 17. Τὸ ὅλον καρδίης εἶδος οὐ προμηκές ἐστιν, ἀλλὰ στρογγυλώτερον. Rufus etiam Ephesius L. II. c. 8. καρδίην τῷ σχήματι στρογγυλοειδῆ, *Cor forma turbinatum:* quicum conferas Galenum Libb. de Us. part. & de Adminisst. Anat. &c.

IV. Ἀπὸ δὲ καρδίης ἐς ἧπαρ βρογχίη πολλὴ καθήκει (12) καὶ μετὰ βρογχίης φλὲψ μεγάλη καλευμένη, δι᾽ ἧς ὅλον τὸ σκῆνος τρέφεται. (13)

IV. A corde ad Hepar arteria Cartilaginea ampla tendit; & cum hac cartilaginea arteria, Vena, quae magna dicitur, per quam universum corporis tabernaculum sustentatur.

12. Reduximus hanc antiquam lectionem cum Foësio, quam sine fontica caussa exturbaverat Casp. Hoffmannus L. I. de Thorace, c. 7. apud Lindanum Med. Phys. c. XVI. §. 202. p. 806. haec nempe illius loco substituens. ἀπὸ δὲ τῆς καρδίης ἐς ἧπαρ βρυχίη καθήκει φλὲψ, μεγάλη καλευμένη: satis quidem ingeniose; si satis vere. Quae Lindanus miro, pro more, novitatis studio impulsus, ex templo arripuit & in ipsum textum temere intrusit: sed sine necessitate, ut dixi. Hanc enim, quam restituimus, Lectionem jam Galeni aetate approbatam fuisse, testatur ejusdem Glossarium, ubi βρογχίη (ut recte emendat Foësius pro βρόγχη,) explicatur per ἀρτηρίην χονδρώδη, sive *arteriam cartilagineam*; quo ad praesentem Hippocratis locum respexisse Galenum, nec Foësius dubitavit, nec nos dubitamus. Summe autem injurii cum Hoffmannus, tum Lindanus hic in optimum fuere Foësium, quando eum haec de arteria aspera interpretatum fuisse arbitrati sunt. Quis enim, obsecro, credat, excellentissimum illum Medicum in re Anatomica adeo puerum, immo infantem fuisse, ut arteriam asperam è corde egredi, atque dein hepar ingredi pudendo adeo errore tradiderit? quum certum potius sit, utrosque hos Foësio-mastigas, doctissimum Virum non intellexisse; sed potius, quum ista legerent, coecutiisse, immo limis lippisque oculis ejus Oeconomiam inspexisse. Ibi enim aperte docet, quanam ex ratione Galenus βρογχίην per χονδρώδη ἀρτηρίαν explicuerit: scilicet, quia istud βρογχίη derivavit ἀπὸ τῦ βρόγχυ, h. e. *arteria aspera* (ut in limine explicuimus) quam ἐκ τῶν βρογχίων, h. e. ex *annulis cartilagineis* compositam esse omnibus constat, de quo & in antecedentibus à nobis actum. Dixit igitur Foësius (en ejus verba!) βρόγχον *arteriam asperam significare, quod plurimis* βρογχίοις, sive *corpusculis cartilaginosis constet*: non vero βρογχίην in hoc nostro loco, quam vocem potius significatum suum ab illo βρόγχῳ quodammodo mutuatam fuisse, ita ut eam per arteriam quandam cartilaginosam in genere (non autem arteriam asperam cartilaginosam in specie,) interpretaretur Galenus, rectissime asseruit. Ceterum nec ipse quoque Cl. Dan. Clericus hunc locum intellexit, sed & ne recte quidem legit; apponam ipsius verba ex Hist. Med. Part. I. L. III. c. 3. p. 128. *Hippocrate remarque que plusieurs bronchies* (βρογχίαι) *passent du coeur dans le foye, & avec ces Bronchies la grand' veine, par laquelle tout le corps est nourri.* Quae contra mentem Hippocratis. Sed hoc de verbis; jam tandem ad res; quid enim per βρογχίην; quid etiam per φλέβα μεγάλην intellexerit Auctor, multum refert ut uberius paullo hic edoceatur. Puto ergo, per βρογχίην significasse τὴν κοίλην sive *venam cavam*, per φλέβα μεγάλην autem τὴν πύλην, sive *venam portam* aut *portae*, quam & *ostiariam* vocare solent: προσπεφύκασι γὰρ τῷ ἥπατι αὗται δύο φλέβες μέγισται, ἡ μὲν καλυμένη πύλη, ἡ δὲ κοίλη, h. e. *Adnatae enim sunt Hepati, haec duae insignes & amplae venae, quarum una porta, altera cava dicitur*, verba sunt Auctoris Introduct. Anat. c. XIX ex Aristotele, quicum conferatur Galenus, L. VI de Pl. & Hippocrates it. Lib. de Ven. & Arter. Dissect. Scio quidem ab his horumque asseclis, venam cavam ordinarie fere vocari φλέβα μεγάλην, *venam magnam*, quia & revera maxima est & amplissima: sed an ista denominatio jam Hippocratis aevo fuerit recepta aeque potest dubitari, quam affirmari; magis tamen dubitari. Videtur igitur, venam portae hic potius μεγάλην sive magnam vocatam esse, quia post venam cavam omnino maxima est in tota corporis machina. Immo & ipse Galenus eam vel simpliciter μεγάλην, *magnam*, aut cum additione περὶ πύλας aut ἐπὶ τὰς πύλας, variis in locis observante Lindano, Med. Phys. p. 807. cavam autem ad illius differentiam, μεγίστην sive *maximam* locis supra citatis vocavit. Et quid multa? ipse Hippocrates, hic βρογχίην sive *venam cavam*, πολλὴν h. e. *spatiosam, amplam, maximam* significanter appellavit, (ita enim hanc vocem hic reddi potius conveniebat, ut à nobis quoque in *versione* observatum, quomodo à Thucydide, Aeliano & aliis bonae monetae Auctoribus usurpatur, πολὺ γὰρ ἀντὶ τῦ μέγα, exponit Hesychius quam per *multam*; sicuti inconsulte factum fuit ab interpretibus omnibus & ipso quoque Dan. Clerico, ut supra notatum) quod optime respondet descriptioni in Libro de Carn. ubi eam venam κοιλοτάτην, *cavissimam* vocat, ad distinctionem videlicet venae portae; quae κοίλη tantum sive cava vocatur. Aristoteles etiam scite appellavit πλατεῖαν, sive latam, amplam, spatiosam, ita ut haec vox, quod ad significationem, accurate respondeat voci πολλῇ, utramque enim *spatiosum* & *amplum* significare notum est. Haec igitur βρογχίη πολλὴ, eadem vena est, quam Libro de Ven. Epid. II. & alibi vocavit Noster Ἡπατίτην sive *Jecorariam*; ubi enim vena cava ἀίσσει ἐς τὸ ἧπαρ, ad hepar insilit, ut ibidem loquitur, aut, ut rectius dicam, aliquantisper tantum ad hepar divertit, nomen Ἡπατίτιδος, sive *Jecorariae*, item *Hepatariae* indipiscitur; quod tamen una cum abitu ex hepate iterum amittit: videatur Galenus, Comm. II. in L. de Nat. Hum. it. de Foet. Form. de Venar. & Arter. Dissect. ut & Rufus Ephesius, L. I. c. 33. sed nunc difficultas non levis oboritur, cur nempe Hippocrates Venam cavam hic arteriam; & cur cartilagineam dixerit; & an recte fecerit. Possem hunc nodum statim dissecare, si Galenum hanc vocem βρογχίην haud recte explicuisse asserere vellem; sed malo eum solvere. Quod ergo ad prius, notum est, quam saepe Veteres arterias cum venis confuderint, utrasque scilicet συνωνύμως sumendo, qua de re alibi à me dictum fuit. Verum mittamus hoc, tanquam ad involvendum magis Hippocratem, quam evolvendum idoneum. Videtur scilicet vena cava non inepte inter arterias quodammodo referri posse, cum ratione tunicae, tum ratione motus & pulsus. Tunica eam satis crassa ac densa esse indutam, nemo in dubium vocare potest: motum autem intestinum habere, aut saltum quemdam ἀρτηριώδη men-

mentiri, per transennam & nebulam quasi jam viderunt Aristoteles c. 20. de Respir. atque Galenus. L. VI. de Us. part. & loc., immo ipse Hippocrates, Lib. περὶ Σαρκ. & alibi: manifeste autem patrum nostrorum memoria observarunt Walaeus, Entius, Sylvius, aliique Bartholino teste: vide Hofmannum, Comment. in L. VI. c. 16. & 17. Galenum de Us. Part. n. 397. Ideoque nihil erravit hic Hippocrates, quum venam cavam arteriae nomine insigniret, eo scilicet respectu, quod arteriarum instar, & tunicam crassam haberet, & motum quendam σφυγμοειδῆ referret. Sed nunc ad posterius: unde scilicet & utrum vena cava vocari possit χονδρώδης, sive *cartilaginosa?* Hic ante omnia sciendum, vocem χόνδροι, sive cartilaginem non sensu suo rigido, sed paullo *laxiore* esse accipiendam, ita nimirum, ut integumentum, sive partem corporis membranis spissiorem & solidiorem, cartilaginibus vulgariter sumtis flexiliorem, & ossibus denique longe molliorem, hic intelligamus. Et memorabilis in hunc sensum legitur Locus §. XVII. περὶ Σαρκ. ubi τὰ βρόγχια sive corpuscula cartilaginosa, (de qua voce haec ipsa βρογχίη descendit ut supra monitum) in sequentibus explanat Hippocrates per χονδρίον μαλακὸν ὅκωσπερ σπόγγος, *cartilaginem spongiae in modum mollem.* Quibus praemissis, vocem χονδρώδη hic non secus, quam per παχεῖαν sive *crassam* reddi oportere, liquet: Ita enim Noster L. de Ven. ut & de Morb. Sac. Venam & cavam & arteriam magnam, nempe φλέβας παχείας *venas crassas* nuncupat; sicut & Cael. Aurelianus priorem eodem modo *crassissimam* vocavit: unde & illud rursus infertur, Hippocratem Aortam & Venam cavam pro homogeneis, sibique invicem similibus habuisse. His accedit denique, quod Highmoro Auctore, *striga quaedam cartilaginosa in medio venae cavae transversim emineat in medio ostii ad cordis ventriculum ducentis aliquantum oblique adstans*, ut verbis Bartholini utar, adeo, ut hujus respectu, vena cava βρογχίη, sive arteria χονδρώδης cartilaginea omni jure vocari possit. Et haec de vena cava. De *vena porta* nihil dicere attinet; nulla enim hic caligo, praeterquam, quod utraeque hae magnae venae per tubum quemdam venosum à Bauhino primo observatum, qui è portae sinu in cavam tendit, conjungantur, ut alias hujus utriusque principis venae anastomoses taceam, quas parallelas, cruciatas, mixtas & obliquas Bartholinus vocat, ab Harveo quidem, Riolano aliisque in dubium vocatas; sed jam olim ab Erasistrato atque Galeno observatas, & à Lindano, inprimis autem laudato Bartholino, uberius assertas & eleganti schemate delineatas. Unde lux affunditur istis Hippocratis verbis in nostro textu: μετὰ βρογχίης φλέψ μεγάλη καλευμένη, una cum vena cava, vena magna (aut Porta) dicta, hepar ingreditur. Sed jam tempus est, ut ad hancce *Portam* subsistamus. Patere autem ex hactenus dictis confido, Hofmannum frustra hunc locum tentasse; & Lindanum eam emendationem gratis Textui suo intulisse.

13. Ita solenne est Hippocrati, Daedaleam corporis nostri machinam eleganter vocare. Sic v. g. Aph. XVIII Sect. VIII. σώματος σκῆνος habet, imprimis autem locus ex Lib. de Corde huc pertinet, ubi eodem, ac hic, modo, de venis universum corpus perreptantibus, ipsique salutarem liquorem instillantibus, ita loquitur: οἱ ποταμοὶ ἀνὰ τὸ σῶμα τοῖσιν ἄρδεται τὸ σκῆνος, *hi sunt fluvii per corpus, quibus ejus irrigatur tabernaculum.* Restituenda quoque haec vox in altero obscurissimo de septimestri partu, Libro, ubi pro monstroso σκινσὰ ἑπτάμηνα, certo certius legendum est σκήνεα ἑπτάμηνα, ut ex contextus serie patet. Sed non Hippocrates noster solum bellissima hac allegoria usus est: verum & plerique veterum usi sunt. Sic Democritus in Epistola ad Hippocratem, ὁλομελίην τοῦ σκήνεως observandum esse monet, ut & Aretaeus L. II. c. 6. de Acut. Sic & Ocellus Lucanus in Fragment. de Leg. Timaeus Locrus de Anima Mundi extrem. Plato de Morte, Aelianus Hist. Animal L. V. c. 3. & L. 9. c. 33. Nicander in Theriac. V. 742. aliique plures, inprimis Pythagorici, similitudine ista delectantur. Legi quoque potest Stobaeus Serm. CXIX. de Laude Mortis item Serm. CXXII. p. 612. item & Photius in Bibl. p. 486. seqq. & Hesychius, p. 845. conferatur quoque Steph. Monachius Var. Sacr. T. II. p. 631. Bochartus, Hierozoic. P. II. L. 4. c. 10. p. 503. & Bartholinus Adversar. L. XLIV. c. 9. p. 2004. ut nihil de Philone, Theodoto aliisque, & patribus dicam, apud quos hac expressione nihil fere frequentius, prout id pluribus demonstrabo ad Dougt. Analect. Sacr. P. II. Excurs. LXXXII. ubi & quaedam de hac phrasi. Dictum vero corpus fuit σκῆνος sive *Tabernaculum*, quoniam est τῆς ψυχῆς οἰκητήριον, *animae domicilium*, ut Auctor Etymol. M. scite exponit, qua de re Plato, Epictetus & Seneca eleganter passim loquuti: Hinc & ipse Apostolus Paulus II. Cor. V. 1. 4. corpus nostrum οἰκίαν τοῦ σκήνους ἐπίγειον, *terrenum tabernaculi domicilium* non pie minus quam venuste appellavit; similiter B. Petrus posterioris suae Epist. c. I. 14. corpus suam σκήνωμα significanter vocavit, & in Libro Sapient. IX. 15. corpus itidem vocatur σκῆνος γεῶδες, ad quem locum vide quae summus Grotius ex Euryso, sive Ecphante & Aristoxeno Pythagoricis, item Platone, & Lib. Cabal. Zoar allegavit T. I. Opp. Theol. p. 599. & T. II. Opp. Theol. p. 840. ad Cap. V. 2. Ep. ad Corinth. item in Notis ad L. 1. de veritate Rel. Christ. §. XVI. p. 34. Videtur autem, ne quid dissimulem, σκῆνος loco τοῦ σώματος, usurpatum, *Hebraismus* esse, quem & τοῖς ἔξω innotuisse probabile est; sicut id in pluribus aliis phrasibus accidit, quod multis posset probari, si hic locus id pateretur. סכן enim aut שכן, quod *Tabernaculum* significat, (unde & Græcum σκῆνος, quanquam & ab altero שכן, quod idem, non incommode deduci potest) pro corporis machina apud Hebraeos sumitur, conf. Grot. ad II. Ep. Petr. I. p. 1115. opp. Theol. Tom. II. descendit autem à rad. סכן sive שכן *obtexit, obduxit, innexuit, adaptavit, compegit* &c. unde Jobus c. X. artificiosissimam

mam sui corporis fabricam coram illius opifice & architecto, Deo, laudaturus, תשככני inquit, בעצמות וגידים secundum LXX. Interpp. optime: ὀστέοις καὶ νεύροις με ἐνεῖρας, ubi scholion per συνέρραψας verbum תשככני signate exponit; conf. quoque antecedentt. V. V. 8. & 9. ubi bina verba ab eadem allegoria desumta. Immo Genes. II. 22. verbum בנה *aedificare* de Deo ipso usurpatur, quando, יבן את-הצלע לאשה *aedificavit costam illam in feminam*, quae LXX. Int. satis accurate ad Hebraea ita expresserunt: ᾠκοδόμησεν τὴν πλευρὰν εἰς γυναῖκα, h. e. ex costa sive latere Adami corpus feminae, ceu aedificium auguste & artificiose construxit, talem enim significatum verbum בנה adsciscere solet: unde illud Genes. XVI. 2. XXX. 3. Graeci Interpp. per τεκνοποιεῖν scitissime vertunt; videatur Grotius, Exod. I. p. 28. & ad Malach. III. p. 571. T. I. Opp. Theol. it. ad Epist. ad Hebr. p. 1018. T. II. Opp. Theol. inde & quod notes, ipsa vox בן *Ben*, sive *Ven*, *filium*, & בת *Bath*, *filiam* denotans, descendit, quasi, quod sint *ex parentibus exstructi*, ut recte exponit Schindlerus in Lexico pentaglotto: videatur J. Faes Comment. in Gyraldi Lib. de vario sepeliendi ritu p. 703. Opp. Gyrald. T. I. Steph Morin de Ling. Primaevo P. I. c. 13. p. 162. seqq Guflet Comment. Heb. Ling. p. 132. seqq. Dav Clericus Quaest. Sacr. XXII. p. 227. seqq. & Grotius ad Deut. XXV. p. 99. Omnium autem maxime huc spectat, quod Salomo in Coheleth c. XII. 3. ubi graphica illa corporis humani, morborumque senilium descriptio continetur, (quod caput luculento Commentario Medico-Philologico olim illustravimus, quem proxime σὺν Θεῷ edituri sumus) corpus nostrum expressis verbis בית sive *domum*, *aedificium*, οἰκίαν vertunt οἱ ὀ, elegantissime, vocavit; quicum & sequentes versus maxime comparandi, nam illa allegoria ibidem Salomo pergit, fenestras, v. g. ostia & similia ad domum proprie pertinentia recensendo. Sic idem Salomo corpus elegantissime vocavit עיר *civitatem* sive ornatam urbem, Cant. V. 7. vide Grot. in h. l. p. 268. Opp. Theol Tom. I. Ex quibus jam satis patere arbitror, figuram istam σκῆνος pro corpore sumendo, non Graecis, sed potius Hebraeis originem suam debere. Venam autem, per quam universum hoc corporis Tabernaculum sustentari scribit hic Auctor Noster, posteriorem sive portae intelligit. Etsi enim ad priorem referri quoque & melius quidem, potest; respexit tamen potius, ut dixi, ad portam: quia nempe haec in innumeros ramos distributa, omnes fere partes in abdomine contentas pervagatur: inprimis, si & consideramus, venam umbilicalem, per quam ἀληθῶς τὸ τοῦ παιδίου σκῆνος τρέφεται, revera infantis corpusculum nutritur, pro venae portae sobole recte censeri, quod tamen ita dictum sit, & ita intelligi debet, ut vena quoque cava subinde non penitus excludatur.

V. Τὸ δὲ ἧπαρ ὁμοιορυσμίην μὲν ἔχει τοῖς ἄλλοις ἥπασιν (14) αἱμορρωδέστερον δέ ἐστι τῶν ἄλλων (15) ὑπερκορυφώσιας ἔχον δύο, ἃς καλέουσι πύλας, (16) ἐν δεξιοῖς τόποις κειμένας (17) ἀπὸ δὲ τουτέου, σκαθήνη φλὲψ ἐπὶ κάτω νεφρῶν ἀποτείνουσα. (18)

V. Hepar autem convenientiam quidem habet cum aliis jecinoribus; sanguinolentius autem est prae aliis. Protuberantias habet duas, quas vocant portas, in dextris locis sitas. Ab hoc denique obliqua vena deorsum ad renes protenditur.

14. Nostra haec est Emendatio, quam & bona cum Lectoris, ut spes est, venia, ceu indubitatam, in Textum adoptavimus. Antea in omnibus Codd. legebant ἅπασι, *omnibus*, quod nec verum est, nec sensum conficit. Humanum enim Hepar, bovis quidem & ovis, & quorumdam aliorum, non vero omnium animalium jecoribus simile esse, manifestum est; sensus vero quoque claudicat, si illud ἅπασι retineamus. Quare, ut utrique malo mederemur, levissima mutatione τὸ ἅπασι mutavimus in ἥπασι, sensu nunc claro & perspicuo: Immo verba sequentia τῶν ἄλλων hancce emendationem adeo efflagitare videbantur.

15. Et haec vera esse, testantur illa Aristotelis L. III. de Animal. part. c. 12. Τὸ δ' ἧπαρ αἱματικώτατον μετὰ τὴν καρδίαν τῶν σπλάγχνων. Τὰ δὲ (ἥπατα) τῶν τετραπόδων, καὶ τῶν ᾠοτόκων, καὶ τῶν ἰχθύων, ἔνωχρα τῶν πλείστων. κ. λ. Hepar viscerum post cor sanguinolentissimum: Quadrupedum autem, oviparorum, & piscium jecinora pallida sunt. Gemina his habet Auctor Introd. Anat. c. XVIII. Aretaeus L. II. c. 7 inprimis autem Galenus L. de Vs. part. IV. & de Pl. Pl. & Hipp. VI. &c. Sic Orbis piscis hepar lucide-flavum observavit Bartholinus, Lampertae autem viride Bonfrerius, Veslingius aliique, ut de aliis taceam; sunt enim animalium jecinora ut plurimum aut flava, aut pallida, aut viridia. Quanquam ruborem istum in hepate humano accidentalem potius esse, quam substantialem, recte observarunt Gordonius, Veslingius, Bartholinus, Malpighius aliique: quia sanguineum illud concrementum sive παρέγχυμα, ut vocant, facili negotio vel bacillo dequassari, vel levi coctura separari possit, ita ut subalbida appareat hepatis moles aut subflava, quomodo in Embryonibus potissimum observatur, ut iidem viri nobilissimi adnotarunt. Interim tamen, cum hepar triplice sanguine, venoso puta cavae & portae, & arterioso abundare, hincque in recens-natis inprimis, intense rubere animadverterent veteres: praetereaque ipsi magnum illud significationis munus deferrent, unde Galeno, ceterisque Medicis priscis αἱματώσεως ὄργανον καὶ τῶν φλεβῶν ἀρχὴ communiter dicitur, quamvis purpura illa furtiva illud, post structas ipsi jam ab Aristotele insidias, auspicato exuerit Bartholinus, contranitentibus frustra licet Riolano, Hofmanno,

no, Bilsio, Zassio, Deusingio aliisque,) factum est, ut Epar pro viscere *αἱματικωτάτῳ* sive *αἱμοῤῥωδεςάτῳ*, *sanguinis affluentia ditissimo* haberetur: Hinc ipse Noster Hippocrates L. de Vet. Med. XLI. illud τεθηλὸς καὶ ἔναιμον, floridum & sanguineum, & Empedocles πολυαίματον, multo sanguine turgidum appellabant, & , quod maxime huc facit, Theophilus L. II. c. 11. de Fabr. corp. hepatis carnem ἐρυθρὰν, *rubram*, & Rufus Ephesius L. II. c. 6. ejus colorem ἐπὶ τὸ ἐνερευθέςερον, ad *rubicundius* accedere affirmant. Inde igitur & ipsum Hepatis nomen derivandum esse hariolor, quamquam non sim Ἡπατοσκόπος. Videtur enim mihi Graecum Ἧπαρ, ex Hebr חפר *Hapar, erubuit, rubore perfusus*, non incommode posse derivari: & quamvis proprie vox ista de rubore morali sive pudore usurpetur, nullum tamen est dubium, quin & ad ruborem naturalem trahi possit. Ceterum haec Etymologia longe videtur probabilior iis, quas apud Etymologos Graecos, item Becmannum, Vossium, & ipsum quoque Bartholinum legas. Quid enim magis coactum vel fingi potest, quam vocem Ἧπαρ à פדר, *peder*, aut כבד *Cabed*, deducere, quod Becmannus fecit, ut taceam, τὸ פדר *adipem* potius significare, & nunquam pro Hepate sumi, ut visum quidem Hieronymo atque Munstero: vide Bocharti Hierozoic. P. 1. L. 2. c. 45. p. 472. ubi id pluribus demonstrat. Sed haec alterius sunt loci. Non possum tamen inficias ire ingeniosam esse Vossii patris etymologiam, qua Ἧπαρ dictum quasi putat ἕπεαρ, *sanguinis officina*, scilicet ab ἕπω, *facio*, *elaboro*, & ἔαρ, *sanguis*. Sed unde, quaeso, hepatis nomen prius derivabatur, quam sanguinis officina credi cœpisset? Videtur ergo Vossii Etymologia ingeniosior, quam verior; nostra contra verior, quam ingeniosior, forte & aeque ingeniosa.

16. ὑπερκορυφώσιας supra pulmonum lobos vocaverat: hic autem binas illas protuberantias in sima Hepatis parte conspicuas, quas *portas* vocarunt, uti mox sequitur, ita appellavit: Ordinarie enim humanum jecur integrum, & in lobos discissum non est, ut quidem asserere voluerunt Herophilus, imo ipse Noster, quod mireris, Hippocrates Lib. de Ven. & Epid. Galenus & Plempius: etsi etiam quandoque id accidisse referunt Piccolhominus, Fernelius, Sylvius aliique, de quibus, ut & de tota hac controversia fusius agit Hofmannus Comment. in Galen. de Us. part. L. IV. n. 208. 209. p. 65. sed de brutis, excepto bove & ove, illud notum est, quorum hepatarios lobos ordinarie *pinnas* aut *fibras* vocabant Haruspices, ut praeter multos alios videre est apud Lucanum, Pharsal. L. 1. Senecam Thyeste, ut & Virgilium. Hebraei vocant יותרת הכבד *Jothereth Haccabed*, λοβὸν enim τοῦ ἥπατος vertunt οἱ ό, vulgo reddunt *reticulum* sive omentum, ut Hieronymus fecit, à cujus sententia non alienus est Nic. Fullerus L. V. Miscell. Sac. c. 14. p. 71. 72. quem tamen solide, ut solet, confutavit Bochartus Hierozoic. P. I. L. 2. c. 45. p. 498, docens, recte יותרת verti per *lobum hepatis*. Vide tamen, quae contra Bochartum monet Gussetius in Comment. Heb. Ling. p. 375. ubi vocem יותרת per *omentum*, explicare contendit. Vocari tamen binas illas majores partes, dextram puta atque sinistram, in quas dirimitur à nonnullis humanum jecur, lobos posse, non inficior: & de his explicandus est Pollux in Onomast. L. II. c. 4. quando λοβῶν ἡπατίων mentionem fecit. Habet & praeterea lobulum propriè sic dictum, qui in omentum exporrectus hepar à nimio sero evacuare creditus est à Spigelio, quanquam alios usus eidem assignavit Glissonius: de hoc lobo loquitur Hippocrates Noster L. de Ven. XIV. & Hesychius λόβιον τὸ ἄκρον τοῦ ἥπατος, ut alios taceam. Sunt itaque αἱ ὑπερκορυφώσιες hic carunculae illae ut sic dicam, protuberantes, quas πύλας sive *portas jocinoris portas* latine reddit Celsus V. 26. 2. vocarunt, ab *importando* scilicet per eas, ope cognominis venae, (de qua supra,) ad hepar ceu κοινὸν quoddam ὅλης τῆς ζώης πέψεως χωρίον, ut Galenus ait, omnem annonam corporis, pro sanguificatione, ut veterum credidit simplicitas; ita cum Lindano loquor. Hesychius vocem πύλας recte explicat per ἐκτρόπας *extuberantias*, pro quo insulse ,ἐπιτρόπας aut ἐπιςροφὰς legere mavult idem Hofmannus L. sup. c. Nescio autem, quis Salmasio persuaserit, ut πύλας quoque venarum per jecur discursus significare scriberet, Exercit. Plin. p. 91. nam locum potius, in quem mesenterii venae coibant, πύλας etiam vocatum fuisse, testatur Galenus, de Admin. Anat. L. VI. Recte vero idem adnotavit Hesychius, ut & Rufus Ephesius & post hos Casaubonus ad Capitolin. it. Hofmannus, portarum nomen istis protuberantiis ab haruspicibus fuisse impositum. In jecinore enim antiquissimis temporibus extorum fuisse caput, adnotavit Plinius L. XI. c. 37. Cicero, L. II. de divinat. Lucanus, Pharsal. L. I, 627. & pluribus ad Suetonium Schildius, ut & Grotius ad Ezech. XXI. 21. p. 426. T. I. Opp. Theol. immo Plato hepar μαντικῆς χάριν, sive haruspicinae gratia fuisse natum, asserit in Timaeo. Inde & nomina τῶν σημείων, ut vocabant, v. g. mensae, τραπέζης (qua voce, ut id obiter moneam, circumscribunt R. Selomo, Kimchius, & Mardochaeus in Concordantiis vocem יותרת Exod. XXIX. 13 de qua supra, scribentes טרפש *Trapesa*, vide Fullerum loc. sup. all. inprimis autem Bochartum Hieroz. P. I. L. 2. c. 45. pag. 501.) *Gladii*, *unguis*, &c. quae eodem Rufo Auctore, L. I. c. 28. aruspices quibusdam hepatis partibus indiderunt, petenda sunt; etsi Galenus L. IV. de Us. part. in ea versatur opinione, hoc nomen à viro quodam veteri δεινῷ περὶ φύσιν, quemque hinc merito Hippocrates, & universus Asclepiadarum chorus essent sequuti, illis hepatis eminentiis fuisse impositum, quod tamen recte confutat Hofmannus. Aliud vero sunt πυλαία in hepate; aliud πύλαι, quae neutiquam ut fieri solet, inter se sunt confundenda. πυλαία enim ἡ μέση τοῦ ἥπατος ἐυρυχωρία παρὰ τοῖς θύταις, *medium hepatis spatium ab extispicibus dictum est*, ver-

ba sunt Scholiastae ad Demosthenis Orat. de Corona: vocarunt nempe πυλαία rimam illam sive sinum, per quem vena umbilicalis profertur, quem & suo vocabulo haruspices eosdem *fissum hepatis* vocasse, ad Plinium notavit Scaliger, & Salmasius L. sup. cit. qui tamen in eo iterum errat, quod πύλην illam εὐρυχωρίαν μέσην dictam putet, quum πυλαίαν scribere debuisset; sicut in eo, quod τρίχα eamdem à Galeno vocatam fuisse scribat, quum ἔριχα debuisset: nam licet aliquos priore quoque modo scripsisse adnotet Galenus, erat tamen θρὶξ plane aliud ac ἔριξ, & in hepatoscopia ita vocabatur apparitio venulae angustae perquam nigrae in dextro hepatis loco notabilis, ut ipse in Glossis docet Galenus, ut taceam, locum ipsum mutilum à Salmasio fuisse allegatum. Hanc igitur, ut redeam, unde digressus, vocem πυλαία, pro πύλαι, quae apud Hesychium legitur, substituendam censet Meursius Att. Lect. L. IV. c. 3. p. 172. ubi & ipsum hunc Hippocratis locum allegavit. Verum hoc sine necessitate facit & sine ratione: Hesychium enim ibi non tam de πυλαία, quam de πύλαις sive portis jecoris, loqui, aperte evincunt ea, quod πύλας per ἐκτροπὰς explicet, ut supra jam memini; quod de πυλαία dicere non poterat, quippe quae potius τὴν μέσην τοῦ ἥπατος εὐρυχωρίαν indicat, ut flexanimi Demosthenis enarrator supra nos edocebat.

17. Si hunc locum à nemine interpretum rite explicatum fuisse dixero, οὐδὲ ὀγκῶδές τι dixero, οὐδὲ μυθῶδες. Omnes enim, quotquot vidi, locum de situ hepatis interpretantur, qui ordinarie (nam & nonnunquam, rarius licet, contrarium observarunt Gemma, Patinus, Spererius, Bartholinus, & jam ante Auctor Isagog. Anat. c. 18. nec non Aristoteles, qui istum situm inter τὰ τέρατα numerabant) in dextro, ut & veteribus est notatum & hypochondrio. Sed de hoc Hippocrati nostro sermonem non esse, ex ipso contextu satis, puto, liquet; loquitur enim ibi non de universa hepatis substantia, de qua jam in antecedentibus aliqua dixerat; sed potius de πύλαις sive *portis*, quas in dextris locis sitas esse perhibet. Quum vero ipsum hepatis corpus in dextris locis situm sit, ut modo dictum; quid, rogo, de pusillis istis eminentiis id tantum referre opus erat? Si enim dixisset: ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς κεῖται τὸ ἧπαρ, quomodo Aristoteles, Galenus, Rufus Ephesius & Auctor Introduct. loquuntur, tunc omnia plana forent, quae jam nobis crucem figunt. Lindanus igitur, qua est εὐστοχία scilicet, locum optime se habere autumat, modo τοῦ ἐν τόποις, loco legatur ἐν λόβοις, quam tamen egregiam Emendationem in ipsum textum recipere, quod miror, ausus non est. Sed quid quaeso eadem Hippocratem nostrum juvit, quam ut eum erroris istius studio reum faceret, cujus jam antea erat, ut modo observatum, jecur humanum nempe in lobos esse discriminatum? Jam ergo videamus, num nos de *locis his dextris* aliquanto *dexterius* sententiam ferre valeamus. Nimirum δεξιὸς τόπος, aeque ac πύλαι, in antecedentibus, est terminus, ut ita dicam, technicus, ex vetustissima Extispicum Schola petitus & ab Hippocrate conservatus, & significat locum illum, ubi chylum ad receptaculum in hepate, per venam portae, aut ramos, venas nempe mesaraicas, tamquam per portas, quamvis Scaeas, deferri crediderunt Veteres, qui locus illuc est, ubi eminentias portas dictas fuisse, supra modo observabamus, adeo, ut δεξιὸς hic non tam *dexter* sit, quam potius *receptorius*, *acceptorius*, scilicet à δέχομαι, ut ita loqui fas sit. Recte ergo (ex sua certe opinione) adseruit Noster, πύλας ἐν δεξιοῖς τόποις κειμένας, portas in istis locis esse sitas, quae succum chylosum, aut ut malunt, chymosum *recipiant*, & ad hepatis *receptaculum* deponant. Egregium vero eorum, quae hactenus dixi, testimonium est apud Hesychium: Δεξὶς inquit hic, τῶν ἐν τῷ ἥπατι μερῶν παρὰ τοῖς θύταις καλουμένη δοχὴ, pro quo Auctor. Anat. & Gal. habent ὑποδοχὴν: à qua *rituali voce* Δεξὶς, nostrum δεξιὸν esse deducendum, nullus profecto ambigo; sicuti & Democritum φλέβας δεξαμένας quod scilicet sanguinem suscipiant, dixisse constat. Sed levia haec sunt, à nemine tamen, quod sciam, observata.

18. Per σκαληνὴν φλέβα sive venam obliquam intelligit Noster truncum venae cavae descendentem, quod & observatum fuit Lindano; inprimis vero venas emulgentes dictas, quas magna illa mater in utrumque renem brevi & obliquo ductu inserit; inde σκαληνὴν vocat, h. e. obliquam. Hesychius σκαληνὸν exponit σκόλιον, πολύγωνον, Galenus Lib. de Ven. & Arter. Dissect. & alibi, eamdem λοξὴν appellat, quod idem. Emulgentes autem venas intellexisse Nostrum, testantur manifeste verba in Textu mox sequentia: ἐπὶ τὰ κάτω νεφρῶν ἀποτείνουσα.

VI. Νεφροὶ δὲ ὁμοιορυσμοί, τὴν χροιὴν δὲ ἀναλίγκιοι μήλοισιν (19) ἀπὸ δὲ τουτέων ὀχετοὶ σκαληνοειδέες (20) ἄκρην κορυφὴν κύστιος κεῖνται. (21)

VI. Renes aequali inter se figura sunt, colorem autem similes pomis. Ab his aquaeductus obliqui in summum vesicae verticem incumbunt.

VII. Κύστις δὲ νευρώδης, οὔλη, καὶ μεγάλη. (22) ἑκάσταθε κύστιος μετοχὴ εἴσω πέφυκε. (23) καὶ τὰ μὲν ἓξ ἀνὰ μέσον ἐντὸς φύσις ἐκοσμήθη. (24)

VII. Vesica, qua nervosa, constrictiva est & expansiva: qualibet autem vesicae parte capacitas intus efformata est. Et has quidem sex partes in medio occulta Natura affabre fecit.

19. Ita hunc locum esse interpungendum, ut fecimus, recte jam monuit illustris Menagius ad Diog. Laërtium L. IX. Segm. 47. p. 415. In omnibus fere Editionibus Graecis sic concipitur: Νεφροὶ ὁμοιορυσμοὶ, τὴν χροιὴν δὲ ἀναλίγκιοι μήλοισιν: quae sicut perperam scripta; ita & perperam versa sunt ab Cornario, quod non mirum, sed &, quod mirum, à Foësio quoque, & à Lindano ita etiam temere recepta: *Renes colore consimiles, malorum speciem prae se ferunt*; quam utriusque versionem merito improbat is, quem laudavi Menagius. Ita enim distinguenda potius verba: Νεφροὶ ὁμοιορυσμοὶ, τὴν χροιὴν δὲ ἀναλίγκιοι μήλοισιν, tumque vertenda: *Renes aequali inter se figura sunt, colorem autem pomis similes*, ut ita jam vertere liceat. Quae enim *poma* hic intellexerit Noster, quibus renes colore rubello adeo respondeant, dictu est perquam difficile. *Davus hic non Oedipus sum*, inquit Lindanus, Med. Phys. c. V. Art. VII. §. 131. *Quis enim in tanta malorum varietate, quae tellus quaeque, quae ars profert, vel ausit, vel possit dicere, ad quae ille respexerit? ex nostratibus tamen Orthomastiis & Amerinis (ita nam Stapelius noster Comment. ad Theophrast. L. IV. Hist. de Plant. cap. VI. p.* 399. *quae vulgus rabauwen & Paradys-appels,) color φακώδης καὶ πως ὑπότεφρος, lenteus, & quodammodo subcinereus est, quem Rufus L. II. c.* 12. *renibus assignat: Intelligibilius vero Aretaeus* L. II. de Sign. Chron. c. 3. Νεφροὶ χροιὴν δὲ ἐρυθρότεροι, ὁκοῖόν τι ἧπαρ μᾶλλον, *colore rubicundiores aliquanto magis, quam hepar*. Haec ille scite non minus, quam vere. Th. igitur Bartholinus, accerrimi aeque judicii ac foecundissimi ingenii vir, quum Hippocratem pomis lusisse, iisdemque nobis illusisse non crederet, aliam longe viam est ingressus, ita nimirum locum explicando Anat. Ref. L. I. c. 17. *Hippocrates renes pomis comparavit, sine dubio latioribus & rubris; nisi per* μήλοισιν *similitudinem quoque cum aliis brutis indigitaverit.* Quo nihil sane aptius & ingeniosius fingi poterat aut excogitari. Notum enim est, Hippocratem, ubi Anatomicum agit, in id potissimum incumbere, quo tam convenientiam, quam discrepantiam hominum inter & animantium viscera sedulo adnotet, uti vel ex ipso hoc Libello, ubi de Corde, Hepate, &c. sermo, item Lib. de Venis VI. Epidem. & aliunde luculenter patet: inexpugnabili sane argumento, eum vel humana dissecuisse cadavera, quod alibi contra Cl. Dan. Clericum frustra contrarium propugnantem planius pleniusque sum demonstraturus. Μῆλον itaque, quum & *pomum*, & *animal quadrupes* in genere, in specie vero *ovem* & *capram*, ut & *bovem* (sic enim Simonides taurum Dorice μᾶλον dixit) significet, ut clare Hesychius; Μῆλα κοινῶς μὲν πάντα τὰ τετράποδα, κατ' ἐπικράτειαν δὲ τὰ πρόβατα καὶ αἶγες, quicum concordat Eustathius, ad Il. Α. p. 828. adde & Soping. ad Hesychium p. 785. it Spanhemium ad Callimachum p. 78. in quo significatu hæc vox ex Arabico מאל *Mal, armentum*, certo certius descendit, prout recte observavit summus vir Bochartus, Chan. L. I. c. 27. p. 578. non autem à μέλομαι, aut τῷ τὸν μηλείδη κρεῖττον ἔδεσθαι, ut pro more veteres nugantur Grammatici: posterior autem sensus huic nostro loco concinnius longe conveniat, prae priore illo ludicro & caduco de pomis petito; praeterea quoque re ipsa humani renes cum horum animantium renibus colorem obscure rubentem conspirent, ut & notatum est Aristoteli; ita, ac voluit Bartholinus, hunc locum esse explicandum, nullum mihi relinquitur dubium, praeter hoc unum, quod tum cum Bartholino non sit legendum μήλοισιν; sed potius levissima mutatione, μηλείοισιν, qua voce saepissime usus est Noster, adnotante in Oeconomia Foësio. Prius enim est à substantivo μῆλον, quod hic locum habere nequit: renes enim humani non ipsis animalibus, (quae Μῆλα sunt) sed animalium renibus similes sunt; posterius vero est ab *adjectivo* μήλειον, *ovinum, caprinum* & in genere, quod ad animalia spectat, aut de iis dici potest; & hoc huc apprime facit. Interea tamen, quum & pristina illa Lectio μήλοισιν, quae omnes jam occupavit libros, aliquem fundat sensum; novam illam nostram, aut, si mavis, Bartholinianam, quamvis probabiliorem & aptiorem, in Textum recipere ausi non sumus.

20. Σκαληνοειδέες ὀχετοὶ sunt bini illi canales ureteres vulgo dicti, qui ex renibus obliquo ductu prodeuntes, ac liquorem excrementitium vehentes vesicae lateribus inseruntur. Significanter eos ὀχετοὺς sive *aquaeductus* appellat: ὀχετὸς enim Hesychio & Suida Auctoribus, est σωλὴν, aut, ut Salmasius ad Stephan. Byzant. recte ex Suida emendat, σωλὴν, ἀγωγὸς, ῥύαξ, ὑδραγωγεῖον. κ. λ. plura de hac voce nostro Hippocrati, notante Foësio, perquam familiari colligit Th. Bartholinus in de *Hepate defuncto* p. 576. Loco τῶ ὀχετοὶ, Aristoteles, Rufus Ephesius, Theophilus, Auctor Introduct. Anat. & Pollux πόροι sive *meatus* ponunt, ita enim apud postremum pro corrupto τόποι legendum bene monet Lindanus, qui plura de hac re: Aretaeus autem sequutus est, ut solet, nostrum Hippocratem, qui tamen ipse L. de Ven. VIII. canales hos uriniferos antiquo loquendi more, φλέβας sive *venas* appellavit; quod etiam imitator Hippocratis Celsus L. IV. c. 1. per *venas colore albas ad vesicam latas* apprime expressit; sequutus & in hoc Nostrum Aristoteles, adnotante Laurentio. Σκαληνοειδέες quid sit, supra jam explicatum. Cur autem ureteres sint obliqui, tortuosi & Σιγμοειδεῖς, omnium optime exponit Theophilus L. II. c. 12. de corp. Hum. Fabr. & de Urin. c. 11. scilicet, ὥστε μὴ παλινδρομεῖν τὸ οὖρον εἰς τὰ ὀπίσω, ne urina, inflata v. g. vesica, renes versus regurgitet, qua de re plura apud Anatomicos. Videtur ceterum Hesychius hunc Hippocratis locum indigitasse, allegando alicubi τοὺς σκαληνεῖς ὀχετοὺς, quanquam, eos satis frigide & generaliter per ἔντερα sive intestina explicuit.

21. Ita legunt Codd. Vett. quod & retinuit recte Foësius; at Lindanus de suo penu addit ἐς, ἐς κορυφὴν κεῖνται, sine urgente necessitate, nam est ellipsis

lipsis τῦ κατὰ ἢ ἐπὶ, quales multae in Hippocrate. Κεῖσθαι hic idem eſt ac *propendere* aut *dependere*, prout Homero, Apollonio, & aliis poëtis in uſu: poëtas enim ſequitur Noſter, ut ſupra & alibi dictum. Rufus Epheſius binis in locis δύο ſcribit πόροι κατὰ κορυφὴν κύστεως συνάπτουσι, quae propius ad hunc noſtrum locum accedunt. Ne quid tamen diſſimulem, concinnius hic legeretur τείνονται pro κεῖνται, ſervata illa Lindani additione: hac enim voce frequenter utitur Hippocrates, ubi venarum & nervorum proceſſus deſcribit. hic modo dixit: ἡ σκαληνὴ φλὲψ ἀποτείνουσα; & in Lib. IV. de Morb. IX. πολλαὶ φλέβες εἰσὶ ἀποτείνουσαι, it. ſeq. X. Παχεῖαι φλέβες τείνουσιν, imprimis autem huc ſpectat §. XXVIII. dicti Libri: ἔχῃ παιδίον τὰς φλέβας, τὰς ἀπὸ κοιλίης ἐς τὴν κύστιν τεινούσας: omitto plura congerere, quae in Libb. de Ven. Nat. Hom. & alibi in hunc ſenſum occurrunt, ut & nihil de Ariſtotele & Galeno dicam, vide tamen Anonym. Iſagog. Anat. c. XV. Et ita vel in hoc noſtro loco legit jam olim Cornarius, ut ex verſione ejus patet, quae in hunc modum: *canales obliqui in ſummum veſicae apicem tendunt:* etſi vox *triangulares*, quam addit, nec in textu adeſt; nec in verſione adeſſe debet, licet, id ceterum ex Borrichii obſervatione verum ſit. Per ἀκρὴν autem κορυφὴν intelligit regionem prope veſicae collum aut verticem; in quo Hippocratem ſequitur, ut ſolet, Rufus Epheſius, cujus locum ſupra adſcripſimus. Theophilus autem pro eo τράχηλον κύστεως ponit ſive collum: Aretaeus vero ὤμους τῆς κύστιος veſicae humeros ſatis eleganter, & exacte quae & notata Lindano. Epitheton denique ἀκρὴ hic non παρέλκει, ut videtur; ſed nititur auctoritate ipſius Homeri Il. N. 12. & alibi, Diodori Siculi, L. XVII. &c. Herodoti, Arati & Dicaearchi in fragmento deſcriptionis montis Pelii, alios ut taceam: adeo, ut expungendum non videatur, uti cuidam animus fuit.

22. Ita interpungendum atque vertendum eſſe hunc locum, prout à nobis factum, certum eſt: res enim ipſa id poſtulat, quod tamen huc uſque nemini obſervatum. Nam veſicam totam eſſe nervoſam, ut vulgo vertitur, à veritate oppido alienum, quod nec veteres latuit, ut ex Celſo, Galeno, Theophilo reliquisque veteribus Medicis perſpicue patet. Nimirum ὅλον ſignificat quidem *totum*, *integrum*, & ipſi noſtro Hippocrati ſæpiſſime ita ſumitur: ſed ſignificat etiam εἶλον *contractum*, *conſtrictum*, *complicatum*: Heſychius εἶλος, συνεστραμμένος, & Plutarchus Lib. de Garrulitate p. 338. εἶλα & συνεστραμμένα pro ſynonymis habet. Videatur autem inprimis Graecus Interpres ad Ariſtophanis Ranas Act. IV. Sc. 2. quo etiam annotante, tum vox εἶλον à verbo εἴλειν, aut εἰλεῖν, *coarctare*, *complicare*, & in *anguſtum cogere*, derivanda eſt. Hunc igitur ſenſum vox εἴλη, & hic vel maxime habet, in oppoſitione videlicet τῦ ſequentis μεγάλη: etſi boni Interpretes primum illum obvium, ut ſaepius, infeliciter arripuerunt. Veſicam enim ita eſſe natura comparatam, ut ſeſe ad capiendam affluentem urinam dilatare atque extendere; eadem vero exonerata, iterum conſtringere & corrugare poſſit, nemo eſt Anatomicorum qui neſciat. Recte ergo, mea quidem opinione, verba Graeca: κύστις δὲ νευρώδης, εἴλη καὶ μεγάλη vertimus; *veſica, nervoſa exiſtens*, (*ſive dum ex nervis compacta eſt*, *conſtrictiva ſimul eſt ac expanſiva*, ſive *conſtringi aeque poteſt ac dilatari.*

23. Hic iterum errarunt & Interpretes & Commentatores; ſed errore quaſi neceſſario, & quod ajunt, invincibili, depravatis quippe codicibus uſi. Ἐκάσταθε enim omnia legere Exemplaria MSSta adnotavit Foëſius, qui hujus loco mallet ἑκάστοτε, ut ſcil. ἑκάστοτε κύστιος ſit *paſſim & ubique per totam veſicam:* ſed iterum fluctuat, pro more, atque etiam ἑκαστάτω κύστιος, h. e. *longiſſime diſtenta veſica*, legi poſſe aſſerit: reliqua ibi legi poſſunt, nos enim nihil juvant. Sed neutra harum Emendationum mihi placet, quia ſenſum aut nullum, aut durum admodum efficit; etſi priorem ἑκάστοτε puta, temere, pro more, in textum intulit Lindanus. Nam veſicam capacem eſſe & amplam, jam Auctor dixerat: abhorret ergo à brevitate Hippocrati conſueta, crambem bis coquere. Ego mihi veram Lectionem reperiſſe videor. Scribit enim idem Foëſius, quosdam Codd. antiquos habere hoc loco ἔκαθε, ex quo, quum hic nihil plane valeat, facili mutatione exſculpo: ἐγκὰς δὲ κύστιος, h. e. *in imo*, *ſive profundo veſicae*, ἐγκὰς enim Galeno in Gloſſis eſt: ἐν βάθει, unde & ſequens in noſtro textu εἴσω pro interpretamento hujus ignotioris ἐγκὰς habendum eſſe, aſſerere vix dubitem. Hanc igitur vocem antiquam & ſolam fere Hippocraticam multis in locis divino Seni eſſe reſtituendam, optime obſervat in Oeconomia Foëſius. In *imo* autem *veſicae* hic eſt in cervice aut collo veſicae: ampla enim ejus pars fundus vulgo dicta, quae peritonaeo, & intervenientibus Uracho & arteriis umbilicalibus ſurſum verſus umbilico alligatur, revera cervix potius dici debet aut caput: altera autem anguſtior & carnoſior, quae deorſum in urethram hiat, & vulgo collum aut cervix audit, meliore ſane jure fundus & imum veſicae nuncupari debet. Haec tantiſper notentur: Nodus enim adhuc ſolvendus reſtat in voce μετοχὴ, quam idem ac μέτεξιν, ſive perceptionem hic ſignificare autumat falſo Foëſius, qui eumdem errorem in verſionem transplantavit ſuam: Cerebro tamen commotior fuit Calvus, quando μεσοχὴν legeret, & *medium locum* verteret, quod huc plane nihil facit. Dicam igitur verbo: Μετοχὴ hic eſt *ambitus*, *ſeptum*, *circulus*, *orbiculus*; ſic enim Suidas: μετοχὴ, ὁ περίβολος; & ſignificat muſculum conſtrictivum, veſicae cervicem oblique ambientem, ſphincterem dictum, cujus miniſterio urinae fluxui catarrhacta ponitur, ne nobis inſciis, effluere poſſit, quod Salomonem in Coheleth XII. 6. per כד על־המבוע per *Hydriam ſuper fontem*, expreſſiſſe putat Grotius ad illum loc. p. 266. Vertendum igitur poſthac praeſens erit tmema *in ima autem veſicae parte ſive cervice orbiculus quidam ſive orbicularis & ambiens*

quidam

quidam five orbicularis & ambiens quidam musculus à natura formatus est. Vix enim credere par est, Hippocratem, vesicae mentionem quum faceret, musculi hujus constrictorii, qui magnam utique merebatur admirationem, plane fuisse oblitum. Nihilominus tamen, quia haec nostra emendatio & Lectio nimium recedere videtur à recepta, eam, quamvis prioribus multis parasangis praeferendam, in textum adsciscere subdubitavimus.

24. Sex illae partes hic, ceu in ἀνακεφαλαιώσει quadam repetitae sunt: *aspera arteria, pulmo, cor, hepar, renes,* & denique *vesica urinaria.* Sequens ἐντὸς non construendum est cum verbo ἐκοσμήθη, ut omnes fecerunt Interpretes; quid enim opus erat adnotare, haec viscera intus fuisse condita, quum id nemini non jamjam constaret? Sed cum ipsa potius voce φύσις, ita ut sit ἡ ἐντὸς φύσις, Natura occulta, tecte & fine strepitu quodam sua munia in corpore obiens: atque idem hic est, quod φύσις ἀφανὴς, ut Noster loquitur L. I. de Diaet. XXXVII. aut, ut Auctor Libelli de Natura Hominis, Democritus vulgo creditus, id expressit: ἡ ἀσώματος ἐν μυχοῖς φύσις, quod inepte, ut reliqua omnia, explicuit *Homo, cui e nil-dignis nugis laurus nascitur.* De tacita hac & nobis abstrusa Naturae in corporibus animatis Operatione & Mechanismo plura notatu digna leguntur apud Galenum Lib. II. & XVII. de Us. part. L. IX. de Pl. Hipp. & Pl. & locis aliis bene multis, alibi jam à me productis: meretur tamen prae aliis locus hic ex Lib. VI. de Us. part. circa finem legi, qui inprimis huc spectat: Ἡ φύσις ἄνευ θορύβου καὶ βοῆς αὐτοῖς τοῖς ἔργοις δείκνυσι τὴν δικαιοσύνην. Ceterum quid sit φύσις, quid διακοσμεῖν & κοσμεῖν, it. quid δικαιοσύνη, uberius explicui in ea, quam pro *Hippocrate Atheismi falso accusato*, applaudentibus viris magnis & illustribus; ringentibus vero pusillis & obscuris, ante aliquot annos edidi *Apologia*, ubi, cui volupe, legat. Hic ἐκοσμήθη idem est, ac quod in hujus Libelli calce διετάξατο, cujus loco Galenus saepissime, Lib. inprimis de Us. part. & Administ. Anat. ἐδημιούργησε ponit, item παρεσκεύασε, διέπλασε & ἐμηχάνησε, quo & delectatur in Libris φυσικῶν aliquoties Aristoteles.

VIII. Οἰσοφάγος δὲ (25) ἀπὸ γλώσσης τὴν ἀρχὴν ποιεύμενος, ἐς κοιλίην τελευτᾷ, ὃν δὴ καὶ ἐπὶ σηπτικῆς κοιλίης, στόμαχον καλέουσιν. (26)

VIII. Gula porro à lingua initium faciens, in ventriculum desinit, quam etiam ubi in concoquentem ventriculum hiat, os ventriculi apte appellant.

IX. Πρὸς δὲ ἀκάνθης ὄπισθεν ἥπατος φρένες πεφύκασιν. (27)

IX. Ad spinam retro Hepar septum transversum formatum est.

X. Ἐκ δὲ πλευρῆς νόθης, λέγω δὲ ἀριστερῆς, σπλὴν ἀρξάμενος ἐκτέταται, ὁμοιορυσμὸς ἴχνει ποδός. (28)

X. Ex latere spurio, hoc est sinistro, lien initium capiens extenditur, figuram plantae pedis similem repraesentans.

25. Nihil in his obscuritatis: Oesophagum enim canalem illum cibivorum cibi-ferumque vocari, vel lippis & tonsoribus notum. Errat autem Galenus quando Hippocrati Oesophagum γαστρὸς στόμαχον, sive ventriculi orificium dici, in Glossis asserit, quod & notatum Mercuriali. Gulam enim sive canalem istum cibarium à principio suo h. e. linguae radicibus, eo usque, ubi ventriculo inseritur, vocari potius Oesophagum, post insertionem vero στόμαχον, sive osculum ventriculi, clare hic pronunciat Hippocrates. Κοιλία nempe, aut γαστὴρ, aut Νηδὺς ipse est ventriculus, sive aqualiculus, in quo alimenta digeruntur: οἰσοφάγος autem fistula illa oblonga, per quam alimenta in illum feruntur; hic, ubi ἐνστομοῦται ipsius ventriculi orificio sinistro, nomen mutat, & vocatur tunc στόμαχος, vulgo etiam καρδία: στόμαχος enim τὸ τῆς κοιλίας στόμα sive ventriculi orificium, ut exponit Hesychius & pluribus Galenus v. g. L. II. de Loc. affect. Comment. ad Aph. 56. L. VII. Comment. I. in Lib. de Rat. Vict. in morb. & aliis locis à Foësio solerter adnotatis: quanquam καταχρηστικῶς postea & aliis aperturis aut orificiis id nomen fuit impositum, inprimis ab ipso nostro Hippocrate, apud quem v. g. στόμαχος κύστιος, μήτρας, αἰδοίου, ὑστερέων, & alia Foësio adnotata. Haec est differentia, quam tamen ipsi veteres non semper observarunt, ita ut stomachus nunc gula, nunc ipse ventriculus fuerit vocatus, ut ex Galeni L. V. de Loc. affect. c. 4. (non 5. ut falso allegat Mercurialis) & aliunde constat; contra quem tamen varia disputat Mercurialis L. infra allegando. Notandum vero, vocem Oesophagum nostro Hippocrati esse δισειρημένην, sive bis tantum dictam. Hic nempe & in Lib. de Loc. in Hom. Videatur de his Mercurialis Var. Lect. L. I. c. 1. Marsil Cagnatus, Var. Obs. L. I. c. 15. Hofmannus, in L. IV. Gal. de VS. part. n. 188. p. 59. & Foësius, in Oeconomia, vocibus Οἰσοφάγος, & στόμαχος.

26. Ita in omnibus Codd. legi testatur Foësius, etsi asteriscum suo exemplari praefixit Aldus. Cornarius tamen, cui cornea fibra, mavult ἐπιστήμως, & vertit *significanter*: sed *significanter* nugas agit, observante quoque Foësio. Salva enim antiqua est lectio, & hinc ne quidquam sollicitanda. Scilicet ἡ σηπτικὴ (aut, ut etiam conjunctim legi posset ἐπισηπτικὴ,) κοιλίη *ventriculus* est *coctorius*, aut, ut

Mercurialis non inepte vertit, *putrefactorius*, cujus cibos digerendi actionem in σήψει quadam sive putrefactione constare crediderunt Veteres, ut ex Plutarchi Quaest. II. de Caus. phys. (non L. II. ut allegat Foësius) constat, ubi ἡ δὲ πέψις, inquit, ἔοικεν εἶναι σῆψις. Eorum ergo stylo & hic Noster loquutus est Hippocrates & alibi. hic ipsi Lib. de Affect. XXV. σιτία ἄσηπτα, cibi sunt crudi & nondum digesti, sive ἄπεπτοι, *incocti*, ut ipse exponit L. III. de Diaet. §. XXIV. ubi & seqq. XXV. & XXVI. διαχώρημα ἄσηπτον & σεσηπτὸς, excrementum est non putrefactum, h. e. non ex recrementis digesti cibi constans, & putrefactum, h. e. ex cibi digesti & concocti residuis comparatum. Omnium autem optime de hoc antiquo loquendi more Galenus agit Hypomnem. VI. Aph. I. p. 302. ubi hos ipsos locos à nobis hactenus citatos allegat & explicat: Δηλονότι, sunt ejus verba, παλαιά τις ἦν συνήθεια τούτοις τοῖς ἀνδράσιν, ἄσηπτα καλεῖν, ἅπερ ἡμεῖς ἄπεπτα λέγομεν: scilicet vetus quaedam erat consuetudo his viris (de quibus in antecedentibus, v. g. Proxagorae, Erasistrato, Polybio &c.) imputrefacta ea vocare, quae nos indecocta dicimus. Plura de hac re in suis Hippocratis adnotationibus monstrasse se asserit Mercurialis, l. Sup. c. ubi & quaedam ex Aristotele & Plutarcho allegat. Videatur & ipse Foësius in Oeconomia, vocibus: ἄσηπτα, p. 63. & σήπειν, p. 339. item & Casaubonus, Animadvers. in Athen. L. VII. c. 1. p. 475.

27. Ἄκανθαν aut Ἀκάνθην dorsi spinam Hippocrati vocari, negabat olim diffusae lectionis Senex Casp. Hofmannus II. Instit. Med. LXVII, 4. cujus tamen ἀβλεψίαν merito retudit Lindanus Med. Phys. c. XIV. art. I. p. 585. clarissimum locum in contrarium allegans ex t. XLII. Lib. de Articulis: cui ego praeter huncce nostrum, qui sub manibus, addo sex alios ex Lib. de Ven. & unum ex Lib. de Nat. Off. ut alios taceam etiam in Libb. Epidem. ni fallor, occurrentes. Quid? quod ipse Galenus ἀκάνθας vertebrarum processus, totamque simul spinam ἄκανθαν vocari docet III. Artic. 29, 2. prout idem Hofmannus tacite Heautontimorumenus, observat Comment. in L. XII. Galen. de VS. part. c. 15. n. 921. p. 288. Verum nec Hippocrates solus hac voce utitur; sed & Herodotus & Euripides, uterque Nostro ἰσόχρονος, immo quodammodo χρονιώτερος: hic quidem Troadibus, v. 117.

Καὶ διαδῦναι νῶτον, ἄκανθαν
Τεὶς ἀμφοτέρους τοίχους μελέων.

Ille vero Melpomene sive Musa quarta p. 244. Edit. recentiss. Gronov. loquens de quinquaginta illis juvenibus, quos strangulatos totidemque equis exenteratis paleaque suffertis & iterum consutis impositos circa regum suorum tumbas in singularem splendorem, sed detestando ritu, collocabant multivagi Scythae. Etsi id Hofmanno lubens concedo, ῥάχιν loco τῆς ἄκανθαν & Hippocrati & Aristoteli, reliquisque veteribus esse in frequentiore usu.

28. Ποδὸς, supple ἀνθρωπίνου, pedis humani, quod significanter additum à Rufo Ephesio L. II. c. 7. (dubium enim erat cujus? ut notat Lindanus, Med. Phys. c. 5. Art. II. p. 68.) haud dubie ad hunc locum respiciente. Κεῖται, inquit, ὁ σπλὴν κατὰ τὸ εὐώνυμον ὑποχόνδριον παρεκτεινόμενος (ita enim legendum loco τῆς παρεκτεινόμενον recte jam vidit Lindanus) ἐπὶ μῆκος ἀνθρωπίνῳ ἴχνει. Quem locum, quum in mendo cubet, hac occasione ut emendem, par est. Sensum enim hiare viderat jam Lindanus, acutior hac in parte Foësio, qui in notis hunc allegans locum, mendi suspicionem indicat nullam: Verum uti infelix admodum est Criticus: ita & hunc locum pari felicitate adortus est. Intrudit enim temerario ausu vocem ὁμοιορυσμὸς, legendo: παρεκτεινόμενος ἐπὶ μῆκος, ὁμοιορυσμὸς ἀνθρωπίνῳ ἴχνει. Mihi autem longe certius legendum videtur: παρεκτεινόμενος ἐπὶ μῆκος, ἐπεοικὼς ἀνθρωπίνῳ ἴχνει; ita ut propter ὁμοφωνίαν vocum ἐπὶ μῆκος, & ἐπεοικὼς, posterius sit inter scribendum, ut fieri solet omissum: Immo, quando verbum παρεκτείνεσθαι jam per se *in longum protendi* significet; loco ἐπὶ μῆκος, ἐπεοικὼς potius legendum esse plane videtur. Tum vero sensus clarus: splen secundum longitudinem extensus, similis est humano vestigio.

Verum animo satis haec vestigia parum sagaci.

XI. Κοιλίη δὲ ἥπατι παρακειμένη, κατ' εὐώνυμον μέρος, ὅλομένη ἐστι νευρώδης (29)

XI. Ventriculus hepati adjacens quoad sinistram partem, totus est nerveus.

XII. Ἀπὸ δὲ κοιλίης πέφυκεν ἔντερον ὁμοιορυσμὸν, μικρὸν, πηχέων οὐκ ἔλασσον δώδεκα, ἑλικηδὸν ἐν κόλποις ἐνειλούμενον, (30) ὃ καλέουσι ἔνιοι κῶλον, δι' οὗ παραφορὰ τῆς τροφῆς γίνεται.

XII. A ventriculo vero procedit intestinum, similis conformationis, parvum, cubitorum non minus duodecim, orbiculatim in sinus implicitum, quod nonnulli colon vocant, per quod propulsatio digesti cibi procuratur.

XIII. Ἀπὸ δὲ κώλου πέφυκε ἀρχὸς λοίσθιος, σάρκα πολυπληθέα ἔχων, ἐς ἄκρον δακτυλίου (31) τελευτῶν. Τὰ δὲ ἄλλα ἡ φύσις διετάξατο.

XIII. A colo denique intestinum rectum extremum incipit, copiosam carnem habens, & in supremum orbiculum desinens. Quae restant eodem modo Natura ordine adornavit.

29. Sic in omnibus Libris Scriptum invenitur, & repraeſentant omnes fere Editiones praeter Lindenianam, quae ὐλομελίη exhibet, quia Hippocrates hac vocè ſaepius uſus eſt, ut ex Foëſii Oeconomia patet: ſed fruſtra eſt, & audax facinus. Idem autem ille Foëſius, hanc vocem ita in Oeconomia explicare inſtituit: *ὐλομένη hic pro ὖλη aut ὅλη, aut ὐλομελὴς poſitum videtur. ὖλον enim pro ὅλον, & ὖλη pro ὅλη, Ionice eodem libello ſcribitur, ut ὐλομένη idem, quod ὐλομελὴς, aut ὐλομελίη indicet. Sic ap. Heſych. ὐλομενὲς, ὀλομενὲς exponitur, ſi modo recte ſcribatur*; Hactenus ille. Verum ὐδὲν ἐν τούτοις ὑγιὲς, nec quidquam huc faciunt; nam aut Heſychium, aut Hippocratem, aut utrumque ſimul hic depravatum eſſe, oppido liquet. Putem ergo leviſſima mutatione genuinam Lectionem ita me eruiſſe, ſubſtituendo nimirum loco nihil ſignificantis ὐλομένη, vocem huic loco convenientiſſimam ὐλωμένη, quae eſt ἀπὸ τῦ ὐλῦσθαι, aut ὐλόω, *cicatricem* ſive *ſulcum duco:* unde hic κοιλίη ὐλωμένη erit *ventriculus cicatricatus* h. e. *cicatriculis obductus, & rugis* ſive *plicis ſulcatus.* Neminem autem etiam anatomes ſacris tinctum modo, non imbutum, opinor, fugit, Tertiam ſive intimam ventriculi tunicam, quae *nervoſa* eſt, eſſe ita ὐλωμένην, ſive rugis & ſulcis inciſam. Nam ventriculum totum non eſſe nervoſum, & ex hac quidem vulgari verſione colligi poterat, nec veteres latuit, ut ex Galeno, Celſo aliiſque patet, quanquam Theophilo, Rufo & plurimis falſa iſta inſedit opinio. Vertendus igitur poſtea hic noſter erit locus in hunc modum: *Ventriculus hepati juxta ſiniſtrum latus adjacens, ea, qua cicatriculis & rugis ſignatus eſt, parte, nervoſus eſt.*

30. Haec non de univerſo inteſtinorum volumine, quippe quod ſexies plus minus ut plurimum ſuperat hominis, cujus eſt, longitudinem; quam potius de inteſtinis ſic dictis tenuibus tantum eſſe accipienda, recte obſervat Lindanus *Med.* Phyſ. c. IV. Art. v. 49. & probat ipſius Rufi Epheſii verbis, quibus hunc Hippocratis locum παρέργασε, L. II. c. 17. de Part. Hom. Ἑξῆς δὲ κεῖται τὰ λεπτὰ καλύμενα ἔντερα ἐπιμήκη καὶ πολυείλητα τρὶς καὶ δέκαπυ πηχῶν τὸ μῆκος τυγχάνοντα: in ipſo textu Hippocratis, ἐν κόλποις legitur, ut & repraeſentavimus, pro quo tamen temere & ſine neceſſitate ἐς κόλπυς ſubſtituit Lindanus. Verba textus ſequentia ibidem ita tranſcripſit candidus ille Rufus: Ἀπὸ δὲ ταύτης γαστρὸς ἐμφύεται τὰ ἔντερα ἑλικηδὸν εἰλύμενα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τῆς κοιλίας ὑποβιβαζομένων σίτων, (falſo legitur in quibusdam exempl σίσμων) & Latinus Hippocrates Celſus L. IV. c. I. huc quoque reſpexiſſe videtur hiſce quidem verbis: *Tenuius inteſtinum eſt, in ſinus vehementer implicitum*; quibus verba ἑλικηδὸν ἐς κόλπυς ἐνειλύμενον elèganter expreſſit, unde & in verſionem noſtram recepimus. *Unum autem facit inteſtinum Hippocrates ex antiquorum diſciplina, quod unum & idem ſit ab ἐκ φύσει, ad ſedem ipſam iter, totumque ſit ſibi continuum, idemque Colon vocant, quod alvus inferior veteribus, ut Eraſiſtrato, dicitur, velut teſtatur etiam Gellius* L. XVII. c. 11. (non inverſe, ut allegat Foëſius) *ὁμοιοργυσμὸν autem dicit, quod unum ſit ſimilitudine, ſubſtantia, & natura ſibi cognatum, aut quod inteſtini ſubſtantia non multum à ventriculi natura diverſa ſit, ut ſcribit Galenus c. 17. L. II. de VS. part.* haec Foëſius. An denique κῶλον, aut κόλον ſit ſcribendum, alii viderint, quibus plus ſuper eſt otii: Mercurialis, Lindanus, Riolanus, Salmaſius de Ann. Clim. p. 732. & alibi, & alii poſterius probant, prius autem ipſi Ariſtoteli, Galeno, Rufo Epheſio, Theophilo, Nemeſio aliiſque veteribus placuit. Videtur utrumque poſſe defendi. Sed tanti non eſt, ut ei diutius immoremur.

31. Δακτύλιον hic vocat in extremo ano muſculum illum *orbicularem conſtrictorio-patefactorium*, ſphincterem vulgo dictum, anoque annuli inſtar ſatis lati circumjectum, quem Hebraei eundem in modum גלגל *Galgal* ſive Rotam ob figuram σφαιροειδῆ vocarunt, ut in Coheleth. XII, 6. הגלגל אל-הבור *Hagalgal el habbur, Rota ſuper ciſternam*, h. e. caſte & aenigmatice, ſtylo Hebraeorum, *ſphincter ani orbicularis:* conferatur Grotius in h. l. p. 266. T. I. Opp. Theol. ſimilem muſculum in veſica urinaria ſupra μετοχὴν vocaverat, ut ibi explicuimus. Eſt autem Δακτύλιος vox Attica, ut plures aliae in Hippocrate, & idem eſt ac διαστέλλον, *diducens, aperiens*, ut exponit Heſychius: inde apud Ariſtophanem Equitibus, Act. V. S. 2.. extrema: καταδακτυλικός in χολ. explicatur per συνεσιαστικὸν κατὰ τὸ δακτυλίυ τὸ πρωκτῦ, h. e. *qui heſternae coenae occurrit*, ut Satyricus loquitur; ſed praeſtat de infanda hac obſcoenitate penitus tacere. Sumitur quoque vox iſta δακτύλιος, pro annulo, ut notum, quod ille *ambiat* quaſi & *conſtringat* digitum. Verum jam non in hoc ſed alio circulo,

NOSTRI COMMENTARII

ESTO

FINIS.